

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V. Váczikörut 23.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCS M. KSA.

hova minden küldemény intézendő.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve	8 frt —
Fél évre	4 „ —
Negyedévre	2 „ —
Egyes szám ára	16 kr.

M E G J E L E N I K M I N D E N P É N T E K E N .

Tartalom:

A kultuszminiszter nyilatkozata. Dr. Vázsonyi Vilmostól. — A muzsika üldözöttek új otthonáról. Szabolcsi Miksától. — Társadalmi felszabadulás. Székely Bélától. — A bécsi tiltakozó gyűlés. — Dina de-malekhuta dina. — Jeruzsalem tessék kiszálni! Haber Samutól. — Absalon. Eredeti tragoedia (Szépirodalmi melléklet). Irta: Makai Emil. — Zempléni Árpád költeményei. (Vers) Méry Károlytól. — Egy igazi poéta. Róna Bélától. — Az erősek. Bernstein A. elbeszélése. — Hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1892 október 3.) **Marchesvan** hó (19 nap) 9-ike. Hétfő 10-ike. Kedd 11-ike. Szerda 12-ike. Csütörtök 13-ika. Péntek 14-ike. Szombat 15-ike. Hetiszidra: **Vajéró.** (Mózes I. könyvének 18. 19. 20. 21. 22. fejezetei) Hatorah: Királyok II. könyvének 4. fejezete.

A kultuszminiszter nyilatkozata.

Magyarország politikusai jóvoltából mind- eddig az ígéret földje volt. Nincsen darab föld, a hol az ígéret bujában tegyésztek volna mint nálunk. A törvényhozás terme gyakran hasonló volt árverési csarnokhoz, a hol egyesek és pártok merész ígérekkel licitálták túl egymást, de mikor a fizetésre került a sor, a nagyhangú ígérők elpárologtak. Politikusaink kicsinyek voltak, ígéreteik nagyok; politikusaink nem voltak halhatatlanok, de azok voltak ígéreteik, mert örökkön-örökké ígéret maradtak.

Ismervén a magyar politika hagyományos gyakorlatát, valóban nem csodálható, hogy az utóbbi napok válsághirei következtében sokféle kételkedni kezdtek a kultuszminiszter ígéréte- nek komolyságában és már mint kedves halot- tat elsiratták bevettségünk ügyét. Növelte az aggodalmat, hogy azok a szeretetreméltó jóba- rátaink, a kik minden zsidót tárt karokkal keblükre ölelnek, ha — előfizető, a liberalizmus ama jezsuitái, akik már a választási küzdelmek idején roszakaratu szándékkal erőszakosan pár- huzamot kerestek a mi akciónk és az ultra- montán klerus izgatása közt, most is egyre az elkeresztelési kérdések kapcsolatában emlegették ügyünket és bevettségünket minden áron bele akarták szorítani a válság áradatába. Tudták igen jól, hogy a zsidó felekezet egyenjoguságá- nak semmi köze sincs az elkereszteléshez, mi-

ként tudták annak idejében, hogy vakmerő rá fogással élnek, midőn ügyünket az ultramontán ügygyel egybevetik, de az előfizetésre dolgozó liberalizmust a színek ama nagyszerű gazdag- sága jellemezi, melynél fogva minden világnéz- letű előfizető honpolgár rá tud akadni a maga színére.

Multkori cikkünkben kitejtettük, hogy be- vettségünk ügyét, melyre nézve az összes té- nyezők egyetértének, mely egyszerű és könny- nyen megoldható, „elkülönítve kell megoldani ama bonyolult, nehezen érő kérdésektől, a me- lyek tekintetében nagyok a nézeteltérések. Öröm- mel regisztrálhatjuk, hogy a kultuszminiszter- nek a pénzügyi bizottságban tett nyilatkozata ezt a fölfogást tökéletesen igazolja, mert a kul- tuszminiszter bevettségünk ügyét teljesen el- különítette a válságra okot adó egyházpolitikai kérdésektől és határozottan kijelentette, »hogy a mit ő vagy a kormány kilátásha helyezett a ház nyilvános tárgyalásain, attól semmi eltérés sem történt.« Mult alkalommal kimutattuk azt is, hogy a kormány felfogása szerint értelme- zett vallásszabadság a zsidó felekezet bevettsé- gét nem teszi feleslegessé, miként azt egy pár- tonkivüli kormánypárti napilap híresztelte: a kultuszminiszter nyilatkozata e pontban is iga- zolta véleményünk helyességét, mert a minisz- ter a bevettséget és a vallásszabadságot egy- másután említette fel.

A kultuszminiszter egyenes lelkű nyilatko- zata a helyzetet nagy mértékben tisztázta. Ki-

tünt belőle az a nagyfontosságú tény, hogy felekezetünk bevettségébe immár két tényező beleegezett: a nemzetet képviselő képviselőház, mely egyhangulag helyeselte a kultuszminiszter ígérését és a korona, melynek helyeslését a miniszter újabb nyilatkozata előtt kétségen kívül megszerezte. Most már annyi bizonyos, hogy felekezetünket úgy a korona, mint a képviselőház a többi felekezet jogállására méltónak itéli és ezen erkölcsi elismerés után, mely már a győzelem fele, ügyünk sikerét a jövő kétséges alakulásai, ha meg lesz bennünk a kellő éberség és kitartás, meg nem gátolhatják.

A kultuszminiszter szavaiból kétségtelenül kiderült az is, hogy a kabinetben tényleg eltérés van az elkeresztelési kérdés megoldásának módjára nézve és így a válsághírek nem nélkülöznek minden alapot. Bármilyen legyen e válság következménye, akár a kultuszminiszter távozása, a mit a liberális felfogásuk újabb erélyes fellépése után csak sajnálattal fogadhatnának, akár az egész kormány lemondása, a kultuszminiszter nyilatkozata azt a reményt kelti bennünk, hogy a válságnak a mi bevettségünk sorsára befolyása, nem lesz. *A kultuszminiszterről, a kit mindazok, a kik közelebbről ismerik, egyenes és férfias léleknek mondanak, nem tehető fel az a határtalan frivolitás, hogy távozása, vagy a miniszterium lemondásu küszöbén olyan ismételt ígéretet tegyen, melyről biztosan tudja, hogy beváltani képtelen.* A kultuszminiszter nyilatkozatát csak úgy lehet értelmezni, hogy a zsidó felekezet bevettségéről szóló javaslatot minden esetre beterjeszti és még ha távozni szándékoznék is, nem hagy beváltatlan ígéretet maga után.

Valóban ideje már, hogy a miniszter levonja saját szavaiból a konszekvenciákat. Nincs reá ok, hogy a bevettségünkről szóló rövid javaslat, mely már elkészült, haladéktalanul be ne nyujtassék. Reméljük, hogy a kultuszminiszter, ha még le is akarna mondani, nem elégszik meg visszavonulásában azzal a tudattal, hogy a zsidóknak nem adta ugyan meg a bevettséget, de — legalább megígérte. Legutóbbi erélyes magatartása arra a reményre jogosít, hogy ennél magasabb ambíció vezérli és be nem váltott ígéret, ki nem fizetett politikai adósság miatt felekezetünknek nem lesz ellene panasza oka.

Dr. Vázsonyi Vilmos.

A muszka üldözöttek új otthonáról.

A zsidók történetében nem egy tekintetben fordulópontot képező korszakot élünk. A kik éljük, tán nem is tudjuk, — a városban járókelők sem látják a párát, mely azt beburkolja és csak a kívülről jövőeknek van róla tudomása — a kik azonban utánunk következnek, bizonyára csodálattal fognak e korra, a mi korunkra tekinteni, mint olyanra, mely kiinduló pontjává lett egy új epochának, új fejlődésnek, új történetnek.

Parancsoló szükség, szivtelen, minden emberi érzésből kivetkőztetett zsarnokság és üldözés csodákat mivelte nyomorult testvéreink — felszabadításában, gyermekeik számára való boldogabb kor előkészítésében. Pharahó egymagában azonban nem készíthette volna elé az utat a boldog Kanaanba, ha Mózes nem támad a sanyargatott népnek. »Mielőtt sebet ejtenék rajtad — szól az ur a te istened — már megteremttem az irt gyógyításodra.« »És amit te rosznak hittél, bajnak, éppen az válik javadra, népem,« »És a hol kétségbeesve kérdezted: hol az Isten, hol az ő igazsága? éppen ott fogod majd megtalálni kegyelmét, gondviselését és földre borulva fogod elismerni, hogy kifürkészhetetlenek az Örökkévaló utjai.«

Az ősök földét, mely, mióta utoljára monddotta magáénak Izrael népe, 18-szor változtatott urat, hajdan, mint ezredekkel ezelőtt ismét Jákob ivadékai munkálják. Vér áztatta ennek az országnak minden talpalatnyi földét, szörnyű harcokat látott minden röge, de nem áztatta a gondos szántóvető csatornája*) és nem látta a termékenyítő ekevasat, mióta hűséges népe szétszóródott. Az ország, a hol »tej és méz folyik« mintha özvegységre adta volna magát és gyászolná azokat, kik egy ezreden át voltak lakói: elvesztette termékenységet és a helyeket, hol hajdan a szőlőtől zöldelt, melynek egyetlen fürtjét két férfiú emelte, és ahol az elvetett buza százszorosan fizetett: túske, vad bozót, rekettyés nád, zsombék és mérges dudva

*) Hajdan az országot mesterséges csatornák szelték keresztül kasul.

lepik el, hol legfőlebb időről-időre elvonuló nomad törzsek ütnek rövid tanyát.

Hogy Izrael színéről eltávozott, veszteglett e föld és méhét csak most nyitotta meg termékenyítő magnak, hogy a hazájukból kiüldözött, szerencsétlen muszka zsidók őseiknek oly rég félbehagyott munkáját folytatni kezdték: ekevashoz nyultak és a föld, az a sokat siratott, az a drága, az a szent föld megczáfolta a meddőségéről táplált hitet, ép úgy, minthogy új lakói megczáfolták a róluk terjesztett híreket, hogy a föld megmunkálásához se képességük, se akaratuk.

Josaphat völgyében, Jordan mentén, Genezaret partjain, Jericho mezőségén, Ráma magaslatain, Ephraim és Dan síkságain új falvak támadtak, füstölő kéményekkel, új pezsgő élettel, gulyákkal, ménesekkel, szorgos, munkás, boldog néppel, mely ősi nyelven*) az örökkévalót, Izrael istenét dicsőíti, hogy kivezette őket rabszolgaságból, hogy kiválasztottjai szívét eltöltötte határtalan szeretettel és áldozatkészséggel törzsük iránt, hogy ezeket a nagy csodákat mivelhették.

Szántottak, vetettek és arattak, plántáltak és tenyésztettek és megtudták, mily édes az önmunkálta föld gyümölcse, annak a földnek gyümölcse, melyhez történet, mult, hit, ábránd, kegyelet és remény ezer szállal fűzi lelküket. Sorsuk el van döntve és javukra. Ott tapadnak a drága földön és előkészítői lesznek egy alig álmodott új aerának.

*

Mig a muszka üldözöttek ily módon a szentföldön ezredeken át elhanyagolt, ősrégi kulturát új életre, új virulásra ébresztik, addig ugyancsak sanyargatott és hontalanná tett más muszka zsidók istennek és új Mózes küldöttének (Hirsch báró zsinagógái neve: Mózes) kegyelme ekét soh'sem látott, ember soh'sem lakta földön új

*) Az immár negyedszáznál több szentföldi zsidó gyarmaton a lakók nemcsak imaházaikban, melyek az első épületek voltak minden újonnan támadt faluban, de iskoláikban is mint előadási és házukban is mint egymással való közlekedési nyelvet használják. Rechobotban, Petach-Tikvában, Gedérában, Básánban és különösen mindazokban a kolóniákban, melyeket a nagylelkű Rothschild Edmond báró Párisból támogat, még a leánygyermek is már csak a régi tiszta héber nyelven beszélnek.

kulturát teremtenek. Ekevasuk, szorgalmuk egy egész országrészt termékenyít majd, mely nekik szabadságot, kenyeret, új és méltó munkakört ad. Azok a megvetett, kiüldözött muszka zsidók, kik Argentiniában új otthon — és ezt akarjuk ismertetni jelen cikkünkben — teremtenek maguknak: m'rtföldmutató köveit állítják fel a történelem egy új korszakának.

Az argentiniai nagyszabású gyarmatosítás egyik legkiválóbb munkásával, ki a földvásárlás egy fontos részét, mint Hirsch Móricz br. teljhatalmu megbízottja, egymaga eszközölte, ki ezenkívül egy ideig az összes gyarmatosítási munkálatok igazgatója volt és ki most magyarországi rokonai látogatására Budapestre jött — három ízben találkoztam e héten, mely alkalmakkor szíves volt a gyarmatosítási ügyről felvilágosítást adni. És ez oly érdekes és megkapó, hogy nem mulaszthatom el, hogy a hallottakról a lapok olvasóiak e helyen be ne számoljak*).

Hogy a muszka zsidóüldözések acut jelleget öltöttek és megszűnt minden remény, hogy a helyzet egyhamar jobbra fordul, Hirsch báró dr. Löwenthal német orvost, Kullen volt angol dragomant Konstantinápolyból és Van Ikeroy belga lovaskapitányt Argentiniába küldte, hogy az üldözöttek számára új otthonra való földeket szemeljenek ki és a kolonizációra vonatkozó információkat szerezzenek. Argentiniában, mely egymaga

*) Dr. Roth Adolf, kit, mint, a napilapok is annak idején megírták, Hirsch báró mult évben a földvásárlásokba megbízott, bács-bodrog megyei. — Atyja, Roth Ignác, Bács-Almásán, hol még most is lakik, és a hol csak tavaly saját költségén templomot építtetett az ottani zsidó hitközség számára, Rudics József báró, a megye nemrég elhalt örökös főispánjának jószágigazgatója volt s a megyében, de azon túl is szerepet vitt. Fiai közül az egyik, Lajos bankár Londonban, a másik, Miksa ugyanaz Braiában, mig Adolf fia, Buenos-Ayresben, Argentina fővárosában lakik. Ez utóbbi, miután a jenai és budapesti egyetemen doctorrá lett, egyideig mint törvénytudó jegyző működött Zomborban. Innen egy párizsi bank jogügyi osztályába jutott. E minőségében megismerkedett az argentinai köztársaság párizsi képviselőjével, ki őt 1884-ben kormánya megbízásából tanárnak szerződtette Rosarioba. Itt két évig működött, midőn Lortiois freres hires francia cég megbízta őt buenosayresi üzlete cégvezetésével. Ebben az állásban többször volt alkalma Hirsch bárónak, ki Argentiniát szemelte ki a szerencsétlen muszka zsidók új hazájául és ki ez irányban többször kérdéseket fordult Rothhoz, felvilágosítással szolgálni. Ez a levelezés és a referenciák, miket a báró mérvadó helyeken kapott, vezettek később Roth szerződtetésére.

olyan nagy, mint az osztrák magyar birodalom, Németország, Francziország és még egy pár apróbb állam összevéve (területe 2,835,970 □ kilométer) de a melynek alig van több lakosa, mint pl. a kis Erdélynek, roppant területek hevernek még ősi állapotban. E földek új lakók millióit tarthatják el, ha meg vannak a termékenyítésükhöz szükséges anyagi eszközök, kitarás, szakismeret és munkaerő. A három kiküldött keresztül-kasul járta a köztársaságot de nem találtak olyan eladó nagyobb területet, hova azonnal gyarmatosokat lehetne telepíteni, anélkül, hogy azokat az első időben a legnagyobb bajoknak és zavaroknak ki ne tennék. Ez idő alatt mind nagyobb mérvet öltött a muszka üldözés és Hirsch báró Löwenthalt utasította, hogy vásároljon földet minden áron, minden körülmények közt. Így jött létre az első, nem éppen szerencsés vétel, mely két birtokból áll. Az egyik Santa-Fé provinciájában, hol az óia Moises vill kolóniája alakult, 10.000 hektárból áll; a másik, Buenos-Ayres provinciájában, melyen azóta Mauritio gyarmataitámadt, 25.000 hectárt tesz. Moisesvill több mértföldnyire esik a legközelebbi vasuti állomástól és ettől a kikötő helyig (Rosario) 12 órai ut választja el. Ugyanigy vannak Mauritioval, mely tíz órányira fekszik a legközelebbi várostól és kikötő helytől (Buenos-Ayres). Se Moisesvillben, se Mauritioiban semmi építőanyag, a terület ezenkívül se tagosítva, se felosztva, se határjelzőkkel ellátva nincsen (mindezeket az argentiniai törvények szigorúan megkövetelik s míg ezek meg nem történtek, a földeket munkába venni nem lehet). — Ilyen birtokra telepítették télviz idején az első pár száz kivándorolt családot.

A nyomorultaknak rögtönzött vászonsátrakban kellett meghuzódniok, a legnagyobb megerőltetés daczára sem lehetett őket rendesen élelmezni és egyáltalában senki sem tudta, a tagolatlan szűzföldeken mit kezdjenek velök. Éhség, pusztító betegségek, fejetlenség, önkény a rendezők részéről rettenetes helyzetbe hozta a szerencsétlen kolonistákat, kiknek egy része el is veszett és a kik közül a megmaradottak visszakiváncsoltak az előbbi rabszolgaságba.

A tagadhatatlan balsiker a sok jajkiáltás és panasz nem ijesztette el a páratlan emberbarátot és mult év november havában dr. Roth Adolphhoz fordult, nem vállalkoznék-e ő új földvásárlásokra és nem venné-e át a koloniák fölötti igazgatást. Dr. Roth erre Európába utazott és 1891. év december 9-iken, a báró 60. születése napján, átvette Londonban megbízólevelét, mely őt és Goldsmith alezredest Londonból a koloniák igazgatóivá tette, dr. Rothot pedig addig is, míg a rögtön szabadságot nem nyert Goldsmith utnak indulhat, közjegyzői meghatalmazás útján megbizta, hogy *tízmillió* tallér erejéig lehetőleg azonnal vásároljon földeket. Hirsch báró dr. Rothhoz így szólt akkor:

Kedves doctor! úgy érzem, hogy isten még fog életemnek 10 évet engedni. Ezt az időt egész erőmmel

ideálom és kedvencztervem megvalósítására akarom fordítani. Otthont, szabad hazát, emberekhez méltó existenciát akarok adni a szerencsétlen üldözötteknek. Ez ambícióm, életem egyetlen célja, legnagyobb büszkeségem. Kérem önt, legyen segítségemre tervem kivitelében. Vegye a lehető legjobbat, a lehető legkalkulmasabbat. Ne kimélje a pénzt, ha megfelelőbbet kap a többért. Hálámon kívül isten áldása fogja önt kísérni munkálkodásáért."

Megemlítjük itt, hogy az argentiniai zsidó gyarmatosításra tulajdonképpen egy részvénytársaság áll fenn Londonban, mely *kétmillió* font sterlinget (50 millió frank) biztosított e célra a Rothschild bankháznál. 1.999,300 fontért való részvények Hirsch báró tulajdona, 6 drb 100 fontról szóló részvényt szétosztott 6 jóembere közt, hogy meglegyen a részvénytársaság formája, melyet angol törvények szerint legkevesebb heten képezhetnek.

A báró intézkedése szerint minden gyarmatosított család kap 50 hectár földet, kap egy házat, butorzatot, egy fejős tehenet, vetőmagot és a föld megműveléséhez szükséges összes szerszámokat. A kolonisták kötelezik magukat tíz év alatt a birtok és berendezés árát a társaságnak visszafizetni, de a társaság ez összegekért új földet köteles vásárolni új gyarmatosok részére.

Deczember 14-én dr. Roth Lissabonban hajóra szállt, január 6-ikán Buenos-Ayresben volt és február 2-ikán perfect volt vétele, melylyel Argentina legjobb és legáldottabb földét szerezte meg az oly sok keserűségen keresztül ment, oly sokat sanyargatott és üldözött muszka zsidók részére. A birtok, mely a *Clara* nevet (Hirsch báró neje született Biscofsheim Clara) vette fel, 100.000 hectár földből áll (teljes 40 □ mértföld), fekszik Entrerios provinciájában az Uruguay és Parana folyók közt. 27 □ mértföldet egy katolikus társaságtól vett meg dr. Roth, mely belga és francia kath. kolonisták részére készítette elő a talajt, de a mely tervét egészen ki nem vihette. Az egész birtok meg volt irtva, tagosítva, felosztva, minden 2500 hectárt hétszeres aczélsodronnyal körülfárva és az azonnal való művelhetésre minden tekintetben előkészítve. Épület is volt annyi, hogy a kolonisták közül 1500-an rögtön kerülhettek fedél alá, sőt volt két kápolna is, melyek most zsinagógakul szolgálnak. A birtokot az államvaspálya keresztül-kasul szeli és a provincia három nagy kereskedelmi városával: Paranával, Paraguayával és Gualaguayschuval (mind a három város hasonnevű folyók mellett fekszik) köti össze. Négy vaspálya állomása van: Villaguay, Gobernador-Domingues, Gobernador-Basalvilbas és Primer de Majo. Utóbbi állomástól Uruguay tengerparti város alig egy órányira fekszik. Források, tavak és patakok, melyek biztosítják a csatornázást és sok más előnyt nyújtanak, nagy mennyiségben vannak és Domingues és Villaguay állomások közt két mértföldnyire őserdő húzódik, mely az egész vidéket bőven látja el mindenféle tüzelő, építő és asztalos fával, de ezenkívül

százezei a fáknak szétszórják a birtokon, nagyobbbrészt olyanok, melyek télen nyáron zöldelnek.

Erre a földre, melyet körültekintő vezetés, szorgalmas kezek rövid idő alatt Édenné varázsolhatnak, (a humus átlag másfél méter mélységű) — elsőnek a Konstantinápolyban rettenetes helyzetbe jutott 900 muszka zsidó került, kiket a báró Argentiniába vitetett és akik nagyrészt ezelőtt is földművelők voltak Bessarabiában és különösen jól értenek a dohány és szőlőtermeléshez. — Ezek mellé számos családot tettek ide át Moisesvillból és Mauritióból, hol jó ideig kell még előkészíteni a földet, hogy gyümölcsözővé legyen és ahol a gyarmatosok két éven erről alig arathatnak, míg Clarán már ez évben részleges aratás lesz.

Dr. Roth kétségkívül kiváló szolgálatot tett ezzel a vételével és később a kolonizáció rendezésével a gyarmatosítás ügyének, mely egy ideig úgy látszott, mintha hajótörést akart volna szenvedni. Annál inkább sajnálható, hogy közte és az áprilisban Buenos-Ayresbe érkezett Goldsmith alezredes közt támadt nézeteltérés miatt, dr. Roth a nyár végével az ügy nagy kárára ott hagyta működését. Sajnálatos ez már azért is, mert a gyarmatosokkal kitűnően tudott bánni és igazgatása alatt teljesen megnyerte bizalmukat, szeretetüket, ami pedig a kolonizáció munkájára, a siker biztosítására nézve följötte fontos körülmény. Remélhető, hogy a differenciák csakhamar kiegyenlítést nyernek.

A gyarmatosokról dr. Roth azt állítja, hogy tulnyomó része k i t ű n ő a n y a g. Kitartók, szorgalmasak, följötte értelmeseek és az új viszonyokba hamar beleélik magukat. Az új foglalkozással hamar megbátroznak azok is, kik ezelőtt a földműveléstől egészen távol állottak

Mindnyájuk jellemvonása a mértékletesség, a szigorú vallásosság és jóltevőjük iránt való határtalan háladatosság.

Rabbit, tanítót és a többi, a községi és rituális élethez szükséges funkcionáriusokat nagyobbbrészt magukkal hozták már és letelepedésük után azonnal alkalmazták is.

Ünnepet, szombatot lelkiismeretesen megszentelnek és minden nyilvános istentisztelet alkalmából a köztársaságért mondott ima után külön imát recitálnak megváltojukért, a nagylelkű, a páradan Hirsch Móricz báróért.

Az otthonról hozott ualatos jargont, melyet gyermekeik, kik már ma is az ország nyelvét (a spanyolt) tanulják és részben már beszélnek is, a kiállott kínzásokkal együtt csakhamar el fogják feledni. Rut öltözetüket nagy része már is letette, felszere szokásaikról is lemondanak és lesznek erőteljes szabad fiaik egy szabad allamnak, kikkel a bennlakók, kik szintén soká voltak elnyomottak (Spanyolország által, melynek kolóniáját képezte Argentínia) békében és egyetértésben akarnak és fognak élni. Mert meg kell itt jegyeznünk, hogy úgy az argentiniai kormány, mint a (majdnem kizárólagosan katolikus) la-

kosság — és ez beületükre legyen mondva — a legnagyobb szabadelvűséggel, a legnagyobb toleranciával és vendégszeretettel viseltetnek a bevándorlottak iránt.

A gyarmatosokon kívül, kiknek száma napról-napra szaporodik, közel 30,000 Muszkaországból elüldözött oly zsidó is él Argentiniában, azaz tulajdonképpen Buenos-Ayresben, kik Hirsch br. segítségére nem reflektáltak, de azért mégis eljöttek a többivel és vagy birtokokat vásároltak, vagy kereskedéssel foglalkoznak, vagy ipart üznek; mindenesetre tisztességesen fenntartják magukat és szabad földön élnek.

És ez a sok ezer ember isten után egy nevet áld, azt melyet csodálattal ejt ki a jelen és áhíttal fog említeni a jövő: Hirsch Móricz báró nevét.

Szabolcsi Miksa.

Társadalmi felszabadulás.

Néhány évtizeddel ezelőtt a zsidók még idegen elemet képeztek Magyarországon testében. Nem mintha igazán idegenek lettek volna, de mivel azoknak tekintették őket. Nem mintha nem érezték volna magukat szívvel lélekkel magyaroknak, de mert ki voltak zárva a polgári és politikai jogok összességéből.

S imc, ma már nálunk majdnem egészen kihaltak a középkori sötét előítéletek ama szomorú lovagjai, a kik az antiszemitizmus fekete köpenyébe burkolódzva, üres fejjel és léha szívvel gyűlöletet prédikáltak ellenünk. Néha felüti ugyan még sárkányfejét egy-egy ilyen hamis próféta, de nem árthat senkinek, még csak meg sem ijedünk tőle, mert tudjuk, hogy nem igazi, de papirmaché sárkány, hasonló ahhoz, amilyent játszó gyerekek eresztgetnek fel a levegőbe, hogy kaczagjanak a furcsa ábrázatján. Igen, az antiszemita vezérek is csak ilyen papirsárkányok voltak, festett szörnyetegek voltak, akik a gyűlölet hamis tüzet okádták, az előítélet undok farkát mutogatták s mert a néphangulat kedvező szele magasba vitte papirsemmiségüket, azt hitték, hogy ők törtek fel a magasba. Pedig csak egyes néprétegek gyermekes szeszélye mulattatta magát a veszélyes játékkal.

A magyar nép józansága azonban csakhamar belátta, hogy okosabb dolga van a sárkányeregetésnél. A magyar nép természetes esze rájött arra, hogy nekünk békére van szükségünk, nem vallásgyűlöletre. Belátta mindenki, hogy nem egymás ellen uszítani, de mindjobban összeolvasztani kell a magyar haza társadalmát alkotó elemeket. Szélcserid következett be, a sárkányok hasra estek s hiába iparkodnak ismét a magasba jutni. A maguk erejéből még moccanni is alig tudnak.

A hazai zsidóság néma megadással tűrte az ellene való izgatást. Türelmét, nyugalmit, önmérsékletét pillanatra sem vesztette el. A gyűlölet szózata nem hatolt szívéig, nem keserítette el, hazafiságától el nem tántorította, sőt megerősítette abban.

Az antiszemitizmus ellen a magyarosodás fegyverével küzdöttünk s ma már nincs a zsidónál hazafiasabb polgára Magyarországnak!

Büszkén és önértetesen mondhatjuk ki ezt, mert igaz. Nem mondjuk, hogy tultesünk a hazafiságban másokon, de annyi bizonyos, hogy e tekintetben rajtunk túl nem tesz senkisé.

A magyar haza magyar nemzetiségű polgárai vagyunk. Magyaroknak érezzük magunkat, magyarok vagyunk. De ép ezért jogosan kérhettük, hogy vallásunk és más vallás között a törvény különbséget ne tegyen. Magyarországon nincsen államvallás s a magyar államnak egyenlő jogokat kell adnia minden vallásfelekezetenek, melynek szabványai nem ellenkeznek az állami érdekekkel.

A zsidó vallást tehát a bevett felekezetek sorába kell iktatni. Nem kolduskenyeret, nem alamizsnát kunyorálunk, de mint a magyar állam hű fiait követeljük jogunkat: vallásunk recipiálását.

Követeljük pedig nemcsak a jog formális kedvéért, nemcsak azért, mert megalázó reánk nézve azon vallás helyzete, melynek hívőiként imádjuk Istent, de követeljük azért is, mert a receptió az első lépés a zsidók társadalmi felszabadulása felé.

Az 1867: XVII t. cz. a zsidókat a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jogok gyakorlására jogosítottak nyilvánította. A társadalmi egyenjogúságot törvénytelenül megcsinálni nem lehet. Közvetve azonban igen. Recipiálják vallásunkat. — Adják meg vallásunknak az áttérhető viszonyosságot. Akkor a keresztény társadalom nem fog mint idegennel szemközt állani velünk s megszűnik a zsidók s keresztények közötti antagonizmus. Sűrűbb lesz a társadalmi érintkezés, összeforrnak majd az eddig egymástól távol álló elemek a haza üdvére. A mai kor felvilágosodott s a hitet össze tudja egyeztetni a nemzeti érdekekkel. A vakbuzgóság, a fanatizmus korszaka lejárt s helyébe lépett a haza iránti őszinte szeretet, melyet a vallás nem akadályozhat.

Nemcsak, mert zsidó, de mert magyar vagyok, akarom társadalmi felszabadulásunkat. Ne lássa Magyarországon senki én bennem első sorban a zsidót, mint én sem látom másban a keresztényt, hanem lássa ő én bennem csak azt, akit én benne szeretek: a magyart!

Székely Béla

A bécsi tiltakozó-gyűlés.

(Folytatás az Egyenlőség multheti számából.)

Scholz dr., az orvosok nevében tiltakozott az alsó-ausztriai landtagon Lueger által elkövetett gyalázások ellen. Czáfolta az egyes állításokat. Nem tudja az ember, ugymond, hogy az orvosok ellen intézett támadásokban a tudatlanságot, vagy a merészséget csodálja-e inkább, midőn képviselők azt merik mondani, hogy az orvosok kevesebbet tudnak a vén-asszonyoknál (Közbeszólások: Pfuj, Lueger!). Az az illető ur, ha beteg volt, nem gyalázta az orvosi tanácsot. Most mindenestre valamennyi vén asszonyt barátjává akarja tenni.

Szónok aztán így folytatta: A tudományon nem követem el azt a szégyent, hogy az ilyen támadásokkal szemben védelmezsem. A tudomány velük szemben a tisztességes ember helyzetében van, akit az utcagyerekek sárrel dobálnak meg. Ő nincs abban a helyzetben, hogy sár után nyuljon (Közbeszólások: Pfuj,

Gregorig!). Scholz dr. a hallgatóság sűrű »pfuj«-ozása mellett foglalkozott azzal a váddal, hogy a betegek elemésztés végett küldenék a kórházba. Minden orvos becsületbeli ügyének tartja, hogy tőle telhetőleg kevés halottja legyen. Különben is a modern orvosok által ápolt higiena azt bizonyítja, hogy őket nem az egoizmus vezeti, mert általa eddigi existenciájuk alól is elvonják a talajt. Ilyen izgatásokkal a nép állítólagos képviselői nagy jótéteménytől fosztják meg azt. Ha ezek az emberek keresztény szócialisoknak vallják magukat, hazudnak. A keresztényt meggyalázzák, a socializmussal visszaélnék. Legfőbb ideje, hogy a lakosság ezen zavarások ellen állást foglaljon. Ezekkel az urakkal nem lehet a becsület útján megbírni, mert a becsülettől és tisztességtől elruggaszkodtak (Nagy tetszés).

Frauenberger községtanácsos erre a következő resolútiót nyújtotta be:

A Wimberger-féle teremben a lakosság minden rétegéből, Bécs minden kerületéből összegyűlt férfiak lelkük mélyében fölháborodva az antiszemitáknak romlasztó, az emberiesség és igazságosság minden törvényét megcsufoló üzemén, mely polgártársak ellen nap nap után ismétlődő szavakban és cselekedetekben nyilvánul és legutóbb az alsó-ausztriai landtag botrányos jeleneteiben teljességgel tarthatatlan tetőfokára hágott és anarchisticus dühkitörésre vezetett — eme szülővárosukra háramló gyalázat ellen ünnepeles és erélyes tiltakozásra emelik fel szavukat és elvárják, hogy a hivatott autoritativ személyek eme üzelemmel szemben azon erélylyel fognak eljárni, melyet az erkölcsiség és az alkotmányos törvények köteleességükké tesznek (Viharos tetszés).

A resolútio indokolásában Frauenberger az antisemiták agitationális eszközeit ismertette. Az antiszemizmus rászolgál, hogy forradalmi mozgalomnak neveztessek és sajnálnivaló az, hogy pástorlevelekben nem foglalnak állást ez anarchikus tendenciákkal szemben, mert ellenkeznek ezek a kereszténységgel is; kell, hogy a törvények között akadjon olyan pont, mely a hasonló esetek megakadályozása céljából legszigorubbán volna alkalmazandó. Sajnos, a tartományi marsall mind e zavarokat csöndesen fogadta, miert is az önállóan gonolkozó lakosságnak annál határozottabban kell az efajta hallatlan botrányok ellen kikelnie. Egy Schneiderral szemben fölösleges ugyan a zsidó nők megvédelmezése, mindazonáltal szomorú és mélyen fájlandó jelenség az, hogy mindeme alávalóságok megtorlás nélkül maradtak; a hivatásszerű izgatónak a választó polgárság kell, hogy parancsoló megálljt kiáltson oda, a tömeget az elbutítás és elvadulás ellen egyre szélesebb körű agitációval kell védelmezni — és remélhetőleg — ha a törvényeket megfelelő módon fogják alkalmazni, a népizgatók utolsó órája is fog ütni

A resolútiót lelkes tetszés mellett, egyhangulag fogadták el.

Kronawetter dr. volt a következő szónok ki Schneidernek ama szerencsétlen nőkre vonatkozó megjegyzésekkel kezdte beszédét, kiket a társadalom viszárságai abün karjaiba kergetnek. Nem hiszi, ugymond a szónok, hogy valaki, aki olyan nagyon számon tartja a névsort, hogy azt is tudja, hogy egyik napon több, vagy kevesebb ilyen nő jár sétálni — maga bűn és véték nélkül való-e (Tetszés és derűlttség). A női nem elől egy sereg keresetforrás el van zárva, azért a humanizmus kötelessége, hogy az elbukottat fölemelje. Majd Schneider és a választói közti viszonyra térve, így szólt a szónok: Az olyan választó közönség, mely jogainak tudatával bír és tudja, hogy képviselőjétől mit követelhet, egy pillanatig sem tűrheti tovább, hogy ilyen ember képviselje. Az ő kötelessége az ilyen képviselőt ítélő széke elé vonni. Sajnálni való, hogy a választó közönség erre nem reagál, sőt az, hogy korcsmákban helyeslik az eljárást, mely erkölcsi elvadulásról tesz tanuságot (Élénk tetszés).

Ez bizonyítja, hogy nem volt érdemes küzdeni, hogy ilyen választók számára megszerezzék a választói jogot, hogy ezek erre a jogra nem is méltók. Szólv ezután azon pótlást ajánlotta a már elfogadott resolúció kiegészítésére, hogy a gyűlés mélyen sajnálja, miszerint ezt a képviselőt a választók még máig sem vonták felelősségre (Élénk tetszés). A pótlást egyhangulag fogadták el.

Noske tartománygyűlési képviselő e minőségében szólalt fel. Szerinte Schneider tisztességes emberek mellett ül ugyan a landtagon, de azoknak nem collegája (Élénk tetszés). Nem áll, hogy fölösleges az ilyen emberek ellen küzdeni. A maihoz hasonló gyűléseknek jó céljuk van. A tisztességesebb antiszemitáknak... (Közbeszólások: Oho, olyanok nincsenek!) megmutatja, hogy hová sülyednek, ha ebben a társadalomban maradnak. Oda fognak jutni, hogy szégyelni fogják ezt. Szólv protestal az ellen, hogy az antiszemitákkal egyezkedjenek. A közhatóságoknak abból kell kiindulniok, hogy mindenkinek joga egyenlő. Az antisemiták azonban azt mondják, igazságot az egyiknek, igazságot a másiknak (Tetszés). Ilyen emberek nem szerepelhetnek köztéren. Az antiszemitákkal nem lehet paktálni, velük szemben harcolni kell, a mig elpusztulnak (Viharos tetszés).

Seidler dr. Hitzingenből (a Schneider kerülete) Kronawetter beszédjére reflektálva, kijelenti, hogy Schneider választó közönsége nem közönyös a landtagon történetekkel szemben *Legközelebb gyűlést fognak tartani, melyen Schneideren törvényt látnak.* Általában élénk mozgalom indult meg ott az antiszemizmus ellen, amit a többi kerületekben utánozni kellene.

Miután még több szónok azon kérelmének adott kifejezést, hogy az a gyűlés a szabadelvű polgárság intenzív agitációjának kiindulási pontjává legyen az antiszemizmustal szemben, elnök köszönetet mondott a tiltakozó nyilatkozatokért, s a gyűlés Nothnagel dr. és Suttner br.-t éltetve, szétoszlott.

Dina de-malekutha dina.*)

(Az ország törvénye — törvény.) (3)

A talmud utáni törvénytaniók Sámuel alaptételében soha mást nem láttak, csak a korona kiváltságainak elismerését; az ő kezükben azonban az alaptétel némely korlátozásban és accomadatióban részesült, ami előrehaladott politikai műveltségükből magyarázható ki. Maimonides tanítja: A hivatalnok tisztességes javainak az uralkodó részéről való elkobzása legális, de nem az a polgár javainak tetszés szerint való elkobzása¹⁾ Az európai rabbik, akiknek szemelőtt nem perzsa-despotikus, hanem a nemesség és közttestületek által korlátolt monarchikus uralom lebeg, még tovább mennek. Nachmanides a 13. században Spanyolországban így tanít: Az uralkodónak csak azon eslekedetei törvényesek, melyek történelmileg indokolt törvényeknek felelnek meg,²⁾ és r. Nissim b. Reuben a 14. században e kifejezést: dina de-malekutha, — nem »dina de malka³⁾ — csak az országos törvényeknek vindicalva legitim jogot, használja, de megfelelkezik róla, hogy a talmud e kifejezéseket: malekuta és malka promiscue használja, miután a Nissim distinctiói Perzsiában ismeretlenek voltak. Franciaországban R. Jakob Tam a 12. században Samuel principiumát, a helyi kiváltságok kizárásával, azon törvényekre szorítja, melyek egész országra terjednek ki. Németországban r. Eliezer b. Samuel ugyanazon század vége felé az alaptételt pusztán a feudalisán motivált telekadóra szorítottnak szeretné tudni. R. Samuel b. Meier, Rasi unokája a kérdéses alaptétel jogi érvényességét az illető törvényeknek az alattvalók részéről való önkéntes elismeréséből magyarázza ki, minek folytán önként alárendelik magukat. Másrésztől azonban a külső pressió sem téveszthette el hatását és a zsidó bíróságok helyel-közzel nem tartózkodtak az országos törvényeknek és országos szokásoknak a tisztán civiljogi kérdésekben való követésétől sem; maga r. Abraham b. Dávid, az exclusiv orthodox egy tisztán jogi természetű kér-

* Dr. Löw Immanuel, a szegedi főrabbi által kiadott, atyjának, a nagyhirű hold Löw Lipótnak hátrahagyott műveit tartalmazó »Összegyűjtött dolgozatok» című munka most megjelent (Szegeden, Bába Sándornál) III kötetéből.

¹⁾ H. gezela we-aheda 5. 13. Ch. Misp. 3. 9. 8.

²⁾ Maggid Misne.

³⁾ Dina de-malekutha szóról-szóra annyi, mint a királyság, azaz az ország törvénye, mig dina de-malka a királyi törvényt jelenti. — ▲ fordító.

dés elbírálásánál a nemzsidó szokásra hivatkozott és azt irányadónak jelentette ki⁴⁾. Egyes rabbik meg éppen lelkiismereti kérdést sem csináltak abból, hogy a község akarata nélkül, sőt annak ellenére világi hatósággal tétették magukat a rabbi hivatalba. És nemcsak obscurus talmudisták merték ezt megtenni, hanem messze földön híres talmudisták is, minő r. Isaak b. Siset, aki községére és annak akaratára való tekintet nélkül, néhány tekintélyes férfiaval ajánlatta és Marokko királya útján Algíria rabbiszékében megerősítette magát, úgy hogy az ottani hitközség utódjával, r. Simon b. Czemachchal megígértette, hogy be fogja érni a község választásával, megerősítésének felsőbb helyen való kérelmezése nélkül. Az illető rabbik a következő okoskodással nyugtatták meg lelkiismeretüket:

»Az uralkodónak joga van az országban bírakat kinevezni; a rabbik községek bírái; ennél fogva az uralkodóktól el nem vitatható a rabbikinevezés joga. — De még a császárok és királyok által kinevezett rabbiknak sem jutott eszébe soha a zsidó jogról és a zsidó jogszolgáltatásról való lemondás.

A civiljogi autonómiát a talmud értelmében valóságos institutio számba vették és a leghatározottabb nyilatkozatokban tiltakoztak annak beszüntetése, vagy megrövidítése ellen.

A kormányok elfogadták ezt a nézetet. Így 1754-ben a morva zsidóság számára még rendőri, kereskedelmi és perrendtartás jelent meg. A porosz kormány a múlt század utolsó negyedében a zsidóknak az örökjogi, gondnoksági, végrendekezési és házassági rituális törvényeit, amennyiben azok az enyém és tiedet illeték, német nyelven feldolgoztatta, hogy ezt a művet a zsidók közt való idevágó peres ügyek elbírálásánál vezérfonallá tegye. Dohm, az ő korának legigazabb zsidó barátja, egészen komolyan ajánlja, hogy az emancipált zsidóknak engedtessek meg, az ő törvényeik szerint való élés és bíraskodás. Michaelis e tekintetben csatlakozik hozzája és elmondja, hogy Hannoverben a felsőbb országos bíróságok pörös esetekben, nem mint azelőtt, a keleti nyelvek tanárait, hanem az országban alkalmazott rabbikat kérdezik meg⁵⁾ Azóta sok országban megszüntették a zsidó bíróságok autonómiáját, de az orthodoxia sehol sem kísérelte meg rehabilitációjuk elérését, még Magyarországon sem, ahol megszüntetésüket kormányhatóság soha ki nem mondta és a megváltozott viszonyok folytán ez tényleg mégis megtörtént. Bizonyára nem az eleve hiánya az, ami az orthodoxiát tartóztatja, hogy a szükséges lépéseket megtegye, mert valóban elég eleven, különösen ahol a hatóságok igénybevételeéről van szó. Sá-

mul alaptétele sem akadályozhatja meg őt abban, hogy az autonómia visszaállítása végett újra sorompóba lépjen, mert az alaptétel határait jól ismeri. Magatartásának igaz oka egyesegyedül az a körülmény, hogy a civiljog tekintetében a progressistákkal azonos alapon áll: a haladás és az időszerű reformokén⁶⁾. És minél nyugodtabban és behatóbban szemléli jelen praecedens eset alapját, annál engesztelődőbb bölcseséggel fog más, hasonló kérdések megítélésénél dologhoz látni.

(Vége.)

Ford: H.

Jeruzsalem, tessék kiszállni!

A szentföld ájtatos hangulatába beleszív a modern kultúrát szerte hordó gőzparipa füttye. A vezeklő lélek, mely magába merülve, zsolozsmát morzsol, fölriad a dübörgésre s keresi a felhőt, ahol megzendül a mindenek urának hatalma. Az ég derült, a tejjel-mézzel folyó Kánaán a lélek elébe most onnan mosolyog, s ami ott a szent város falain túl a távol határban kavargó fűrtözve: a sötét füst, földi jólét jelenkori terjesztője.

Füst, mely befeketíti a lelket s a testi jólétért égi részünket kívánja cserébe. Nem menekülhet immár előled a föld zarándoka, aki tisztulást keres. Beérted őt s könnyű szárnyaidon viszed nyomába az emberi érdekeket mozgató erőket, melyekben ezrivel fogan a bűn . . .

Hová fusson előled a jámbor vezeklő, akinek sorsa az, hogy »tovább-tovább« . . .

Nincs megállapodás. A szent falakra, melyeket napestig tartó imában simára, fényesre csókol az ájtatoskodók forró ajaka, rá fog rakódni a járókelő haladás pora. A kíváncsiak serege elől el fog illanni a templomi hangulat s az annyi vérrel és még több könnyel áztatott földön talán vigadók számára üt tanyát a kényelem.

Mint Jozsua idejében, midőn eleink a kettévált Jordánon átkeiték, emléket hordtak össze kőből, azonképpen a füst is, mely az első gőzparipa mögött Jeruzsalem falai körül elmaradt, emlékeztetőül szolgál: »Hogy ráismerjen a kerek föld minden lakója isten kezére, minő hatalma; az!« Csakhogy a füst szertefoszló, szelek szárnyán elröppnő, míg a Jordán partján összehordott kőhalom ma is hirdeti elmúlt idők örök dicsőségét.

Az örök várost csak újabb megr próbáltatás érte midőn a szept. hó 26-ikán megnyílt jaffa-jeruzsalemi vonal révén összekötötték a nagy világgal. A Jaffa

⁴⁾ H. Milwe we-Lowe 2. 10. L. a Ch. Misp. 7. 3. 1.

⁵⁾ Dohm über die bürgerl. Verl. der Juden I. 125. Orient Bibliothek XII. 3.

⁶⁾ Mikor a szerző (1862.) jelen értekezését írta, akkor még hire-hamva sem volt a mostani orth. közvetítő irodának Ford.

sziklás partjain tajtékzó tenger 12—16 óra járásnyi távolságát Jeruzsalemhez két órára kurtították. A hegyek nem szökdeitek kosokhoz hasonlóan, mint azt királyi lantosunk megírta, de isten erőt adott a kezekbe és észti az agyvelő tekercei közé, hogy általuk csodát miveljenek ezek is. A zarándok nem fog hegy-völgyes utakon vándorolni éjti-napot egygyé téve, hogy miként költők és dalnokok oly sokszor megkapóan leírták, a szentelt falak tövében lerogyva, utolsó imájával bo csássá lelkét a teremő tronusa elé, de föl fog kapaszkodni a modern csodára, a gőzparipa kocsijára s avval röpített magát a szentelt tereken át a szentelt városba, hogy onnan új erőt hozzon magával.

Mikor a megszokottság folytán nincs abban semmi bámulni való, ha vasszalagok mentén véget nyer a tér végtelensége, úgy lehet, mégis csoda a szülője annak a rövid pályának, mely Józsva örökébe belefeküdt. A világegyetem titkos mozgató erője minden tudásunk daczára megfejthetlen talány előttünk, s amint az agy tekercei szaporodnak, azonképpen ritkulnak a szív érzelmei. A megfoghatlanba vetett szent hitet matematikusok váltják fel, akiknek a lelke számokból meríti erejét.

Most közelebb jutottunk a vallások bölcsőjéhez; s hogy az ősi közlekedési eszközök: az öszvér és teve jól megérdemelt nyugalomba vonulnak, az indifferentisták a könnyebb uton el fognak kíváncozni a vallások forrásához, hogy növeljék a tudásuk elemeit és, úgy fordul, hitet hoznak vissza magukkal.

A kisebbség veszíteni fog mindenestre. Lelkük ősi, becses patinájából lehámlik egy darab, de — mi kívánatos — az ő veszteségük talán termékenyítő magként fog szertehullani a nagy tömeg szívében.

Sokszor, sokszor emlegettük mi e vasut készültét. Olvasóink valóságos tengeri kigyót láthattak benne, de építője Józsvé Nabon immár befejezte művét. Két évnél tovább tartott a munkája. Az első vasszörnyeteg aug. hó 21-iki próbautjával keltett riadalmat a jámbor lakosság körében s szept. 26-án a rendes járatok is megindultak. Narancserdőkön át kezdő útját az ujkor csodája, aztán Battir, JI-Ras, Sejed, Artuf, Ramle és Lidda állomásokon megállva, kihalt, kopár vidéken, Judea szirtes fensikjain, azon a csapzáson, melyet az emberbe oltott isteni szikra repesztgetett ezredes sziklák közt iramlik tova, hogy tiszteletteljes, fél angol mértföldnyi távolban megállapodjék egykori nemzeti dicsőségünk romjai előtt...

Mint a kulturának minden térfoglalása, úgy ez is legelőbb emberáldozatba került. A természet alkotásaival birokra kelt európai munkások közül többen ott aluszszák tragicus sorsuk engesztelő örök álmát a szentelt halmokon. A kulturának is vannak martyrjai.

A prűszkölő vasparipa azért ujongás között kezdte meg pályafutását, Jaffában, előlegezve a pályabért, päl-

magalyakból emeltek neki diadaliveket, két hatalom: a török és francia lobogói, a szultán követe, a jeruzsalemi és jaffai kormányzó és nagy vendégsereg köszöntötték. A török pap megáldozott, miként Ábrahám, midőn Izsák fiával szemben irgalmát tanusította az Úr!

A vasszörnyeteg így indult hódító útjára és azóta futva fut a szentelt tereken át. A hármass hegy városa pedig mindannyiszor komoran fogadja az idegen jövevényt, mely vigan sipol, mintha köröskörül megujhodni látná a régi Himnon völgy ke. tjeinek mosolygó czedrus almáit, karsu palmaágait, dus lombu myrtus galyait...

A templomi hangulatba pedig beleharsog a vonatvezető szava:

— Jeruzsalem, — tessék kiszállni!

Haber Samu.

Eőfizetési felhivás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése oct. hó végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megujítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »
Papok, tanítók és községi hivatalnokok:	
egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 .
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadohivatala,
Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hirek.

— A pesti izr. hitközség képviselői. Az ország legnagyobb hitközsége, mely november hó 6-ikán választja meg teljes előjáróságát és választmányát, egy héttel előbb, azaz f. october hó 30-ikán délelőtt 9-orától délután 6 óráig választja meg azon testület nagyobb felét, melynek kebeléből kerülnek ki a hitközség vezetői és a mely azt megválasztja. 200 képviselőnek felér, (minden 3 évben kisorsolás útján a képviselőség fele veszíti el mandatumát) váasztják meg újból és ezenkívül 15, a három év alatt megüresedett helyet töltönek be ezen a napon. A választási bizottság (elnök: Tenczer Pál, alelnök: Keppich Lipót, jegyző: Neumann Antal dr.) már tavaszkor kezdte meg működését. Utóbb megalakult egy kijelölő 7-es bizottság, melynek elnöke Kohner Zsigmond és melynek tagjai: Baum-

garten Lajos, Breitner Zsigmond, Keppich Lipót, Neumann Antal dr., Tenczer Pál és Tóti Adolf. A kijelölés munkája nem kis feladat egy községben, melynek közel 7000 tagja van, kik közt annyi az érdem, a tudás, a vagyon, az intelligencia, de a kik közül még is csak 115-öt lehet kijelölni képviselőre. A kijelölő bizottság több hosszú ülés után főhó 28-ikán állította össze végleg a képviselőjelöltek lajstromát. Igyekeztek, a mennyire a viszonyok engedik, kielégíteni minden jogos igényt. A jegyzékben tényleg képviselve vannak — a mennyire ilyenekről szó lehet — az összes osztályok és a bizottság Tenczer Pál által különösen az elnök érdemeit emeltette ki az utolsó gyűlésen. Szónok lelkes szavakban, a gyűlés éljenzése közt arra kéri az elnököt, hogy engedje remélni, hogy a hitközség más alkalmakkor is számíthat egyes személyére, tapintatára, tanácsára, tapasztalataira. Kohner meghatottan válaszolt, hogy mindnyájunknak szeretett közös ügyét szolgálja, midőn a hitközség ügyét segíti előbbrevinni, és a jövőben is boldognak fogja magát mondani, ha a szent ügy érdekében hasznát vehetik szolgálatainak;

Közöljük a jelöltek lajstromát, melyhez még csak azon megjegyzézt fűzzük, hogy sok kiváló név, melylyel az olvasó itt nem találkozlk, nem hiányzik azért a képviselők sorából, mert benne van a 85 képviselőé között, kik most választás alá nem esnek. A lajstrom ez:

Abeles Jakab, kereskedő, Dr. Adler Zsigmond orvos, Atlasz Sámuel háztulajdonos.

Back Fülöp háztulajdonos, Dr. Báron Jónás főorvos, csángóhétfalusi Baronyi Benedek földbirtokos, Baumgarten Fülöp A. háztulajdonos, Baumgarten Lajos háztulajdonos, Beck Miksa bankigazgató, Beck Nándor bankigazgató, Beer Salamon kereskedő, Bettelheim Miksa kereskedő, Blau Adolf pénzváltó, Bloch Mór kereskedő, Breitner L. Zsigmond kereskedő, Brüll Zsigmond kereskedő.

Dr. Chorin Ferencz orsz. képviselő.

Dr. Darvai Fülöp ügyvéd, Dr. Décei Zsigmond kir. kuriai bíró, Deutsch Antal író, hatvani Deutsch Bernát földbirtokos, Deutsch Lajos földbirtokos, Deutsch Simon magánzó.

Ehrlich Mózes földbirtokos.

Faludi Gábor kereskedő, Fenyvessi Adolf orsz. gyorsírodai főnök, Dr. Feuer Dávid orvos, Fleischmann Ede kereskedő, Forrai Gábor tisztviselő, Dr. Fränkel Sándor ügyvéd, Fuchs Vilmos bankár.

Budai Goldberger Bertalan gyáros, Goldstein Ignác háztulajdonos, Gomperz Károly kereskedő, Grünwald Béla min. osztálytanácsos, Guttmann Ádám kereskedő.

Dr. Halász Frigyes ügyvéd, ifj. Heidelberg Mór kereskedő, Holitscher Lipót B. kereskedő, Hüvös József ügyvéd.

Kallmann D., kereskedő, Kann Manó kereskedő, Dr. Kárman Mór tanár, Karsai Ignác földbirtokos, Dr. Kelemen Miksa orvos, Dr. Keleti Gyula ügyvéd, Dr. Klein Fülöp orvos, Kornfeld Zsigmond bankigazgató, Kohner Károly kereskedő, Konody Bertalan magánzó, Kramer Miksa kereskedő, Kramer Samu gyáros, megyeri Krausz Lajos gyáros, megyeri Krausz Mayer háztulajdonos, Kunstädter Mór iparos.

Leitersdorfer Lipót háztulajdonos, Leitner M. L. kereskedő, Lemberger Mór órás, kisteleki Lévy Henrik, főrendiházi tag, Lichtenstern Miksa kereskedő, Lindenbaum Mór kereskedő, Dr. Löw Samu orvos, Löwy Mór földbirtokos.

Mandl Ignác I. háztulajdonos, Dr. Mezei Mór ügyvéd, Dr. Misner Ignác ügyvéd, Münz Sámuel kereskedő, Dr. Neumann Antal ügyvéd, Dr. Neumann Ármin orsz. képviselő.

Pinkas Zsigmond kereskedő, Dr. Pollak Henrik orvos, Dr. Pollak Rezső ügyvéd, Popper István mérnök.

Reich Ignác pálinkagyáros, Reusz Károly háztulajdonos, Riesz Sándor kereskedő, Rosenfeld Manó kereskedő, ruszti Rust Bernát kereskedő.

Dr. Sámuel Lázár ügyvéd, Dr. Schächter Miksa orvos, Dr. Schermann Adolf, tisztifőorvos helyettes, Schlesinger Ignác gubacs kereskedő, Schlesinger Ignác nyomdász, Schmidl Ignác ügyvéd, báró Schosberger Nándor földbirtokos, Dr. Schreyer Jakab ügyvéd, dombovári dr. Schulhof Géza ügyvéd, Schwarz Ármin bankigazgató, zimonyi Schwarz Ármin mérnök, Schwarz Ignác földbirtokos, Silberkrausz Ignác kereskedő, Simon Jakab kereskedő, Sinayberger Ármin kereskedő, Dr. Singer Jakab orvos, Spitzer D. H. kereskedő, Stern Bernát háztulajdonos, Stern Ignác gyáros, Stern Miksa háztulajdonos, Sternthal Adolf földbirtokos, Sváb Károly főrendiházi tag.

Tenczer Pál hirlaptulajdonos, Tiller Sámuel kereskedő, Tsuk Sándor kereskedő.

Erényi Ullmann Imre kereskedő, erényi Dr. Ullmann Sándor ügyvéd.

Dr. Vidor Zsigmond orvos, Dr. Visontai Soma orsz. képviselő.

Wahrman Mór orsz. képviselő, Dr. Weisz Jakab orvos, Weisz Manó J. ékszerész, Weiskopf Jakab háztulajdonos, Weismeyer Ferencz kereskedő, Wolfner Lajos gyáros, Wottitz Ignác B. kereskedő.

Zwack József gyáros.

— **A receptió törvényjavaslatának sorsa**, mint minden oldalról erősítgetik, a legkedvezőbb megoldásnak néz eléje. A kormány már ő felsége elé terjesztette a zsidó felekezet egyenjogúsítására vonatkozó tervezetet, s ő felsége azt — mint a N. Fr. Pressenek rendszeresen kitűnően informált budapesti levelezője szinte kezesség vállalása mellett jelenti — jóváhagyta. Csáky gr. vallásügyi miniszter a képviselőház pénzügyi bizottsága előtt egészen határozott formában megerősítette a magyar zsidóság reménységét és végül — amint mi is igen beavatott helyről értesülünk — a felekezetünk törvényes befogadására vonatkozó törvényjavaslat mielőbb a képviselőház asztalára kerül.

— **Halálozás.** Frisch Bernát, tapolezái lakos f. hó 21-én 70 éves korában jobblétre szenderült. Halálát kiterjedt nagy család, köztük Pollák Adolfné Adél leánya, ki a környék jöttvejeként szerepel — gyászolja. Temetése a lakosság rokonszenvének megnyilatkozása mellett f. hó 23-án ment végbe.

— **Sírkőavatás.** A pesti hitközség volt főkántorának bold. Friedmann Mór tanárnak f. hó 21-én állítottak siremléket a kerepesi uti temetőben. A kegyeletos actusra a bold. családján kívül nagy és előkelő közönség gyűlt össze a halottak »jó helyén« s a hitközség elöljárósága, hivatalnoki kara, a rabbinitus, a Chevra-Kadisa elnöksége, a rabbiképző és izr. tanítóképző küldöttsége jelenlétükkel szintén megtisztelték a pihenni tért főkántort haló porában. A dohányutcai templomkaréneke nyitotta meg az avatást, Lazarus főkántor vezénylete mellett Friedmannnak egyik megkapó gyászdalát adván elő, utána Lazarus hálaímát, Weiszbürg Sándor dr. hitszónok pedig emlékbeszédet mondott, emelkedett hangon méltatva az elhunyt érdemeit vallása, hitközsége és embertársai iránt. A sírkő-avatás utolsó actusát ismét Friedmannnak egy gyászkaréneke képezte, melynek bús hangjai mellett oszlott szét a kegyeletos közönség.

A fekete márvány-obeliszk sírkő felirata, melyet Kohn Sámuel dr. pesti rabbi fogalmazott, a következő.

פ. נ.

המשרר הגדול נעים זמירות ישראל המושלם התורני מו"ה הר"ר משה יוסף פריעדמאן מוכתר במעלות ומדעים שמו נודע בשערים ראש לחונים בקהלתינוקולו באריה ישא וינועו אמות הספים מקול הקורא ועל פיו ישק כל עמו כי בוון תפלתו בדעתו בנעימה קדשה והיה שירו קנן חדש מלא ישן מושך לב כל שומעו הלך לעולמו ביום ש"ק כ"ו מנחם אב תר"נ"א לפ"ק והוא בן ששים ושש שנה ואת המצבה הזאת הקימו לו ראשי קהלתינו למען תהיה לו לעדה כי ל"ג שנים שרת את אחיו בקדש

הבל על דעבדון

ת"נ צ"ב ה

Magyar fordítása im ez: Itt nyugszik a nagy dalnok, Izrael énekeinek megédesítője, a tökéletes s tiszteletreméltó Friedmann Mózes József, akit koszorúztak tehetség és tudás. Neve ismert volt Izrael gyülekezeteiben. Főkántora községünknek. Hangját oroszlánként

emelte fels megrázkódtak a templom oszlopai az előadó szaváról. Az ő ajka táplálta egész népet,*) mert imáját értelemmel és ihlett kedveséggel fejezte ki. Az ő éneke hasonló volt az ő-borral telt új korsóhoz**) s minden hallgató szívét magával ragadta. Meghalt 5651. év Áb hó 26-ik napján, szombat előestéjén. 66 évet élt. Ezt a sírkövet pedig köz-égének fejei emelték neki, annak bizonyosságára, hogy 33 éven át állott testvérei szent szolgálatában. Oh jaj, hogy elvesztettük őt!

— **Nyiregyházáról** írják nekünk, hogy a Baruch Arnold h. elnök által teremelt izr. iskola-alap javára a város képviselőtestülete 900 frtos adományt szavazott meg. Hogy a magyar zsidóság életében nemrégiben még oly emlékezetes szerepet játszott városban a viszonyok ilyen kedvezően alakultak, abban úgy a tanácsnak, mely a fönti adományra vonatkozó indítványt a képviselőtestület elé pártolólaj terjesztette, mint különösen Benics Lászlónak, a minden szépért és nemesért buzduló humanus polgármesternek jelentékeny része van.

— **Igazságügyi kinevezések.** Az igazságügyminiszter Kardos Antal marczali albirót a kecskeméti törvényszékhez bíróvá, Loeblin Henrik dr. joggyakornokot pedig a bpesti keresk. és váltótörvényszékhez aljegyzővé nevezte ki.

— **Kitüntetés.** Az osztrák képviselőház igazgatóját Blumenstock lovagot valóságos udvari tanácsossá nevezte ki.

— **Az üzlet** Sasvári Armin írőhöz, ki különösen mint a szláv nyelvnek ismerője válik ki, bekapogtat e héten régi pap ismerőse Macedoniából Hoztam valamit, kedves barátom — szólt a látogató — mi egészen neked való. Im egy kötet kézirat. Találd ki, mi van benne? Sasvári persze nem találta ki és reverendás barátja sugárzó arccal fedezte fel neki, hogy sikerült román fordítása van kezében a Görögországban mult évben megjelent, a rituális gyilkosságot bizonyító kötetnek. Oláországban, folytatá, óriási üzletet lehet e könyvvel csinálni. Ott a nép butasága is hozzájárul, hogy a dajkamesét elhiggyék, míg a görögök inkább gonoszságból hiszik, illetve úgy tesznek, mintha hinnék. — De tisztelendő barátom, szólt ámulva Sasvári, még mindig nem értem, miért fordulsz hozzám ezzel a te kéziratoddal, hisz tán sejtet, hogy én sem butaságból, sem gonoszságból nem hiszek a lesaktolt keresztény lényben — lévén még mindig jó zsidó. — Hisz épp ezért jövök tchozad. Mint zsidó beszéhetnél Wahrmannal és más gazdag zsidókkal, hogy vegyék meg az oláh fordítást. — És aztán minek vennék azt meg? — Még mindig nem erted? azért, hogy ki ne adják. — De hisz, ha csak azt akarod, hogy meg ne jelenjék, tettette magát még tovább Sasvári, azt könnyen elérheted, egyszerűen ki nem adod. — De mikor én pénzt akarok a zsidóktól tört ki most a derék papból, kit Sasvári a következő pillanatban korbácscsal vert ki szobájából.

*) Szerzeményeit használják a legtöbb zsinagógában.

**] Cézálás modern formába öntött ó-héber dallamaira.

— **A miskolci ipar- és keresk. kamara** a f. hó 20-án megejtett választások alkalmával keresk. szakosztályi alelnökévé Holländer Ede bankigazgatót választotta meg.

— **Adományok sinlőházra.** A miskolci »Grünfeld testvérék« bornagykereskedő czég főnöke Grünfeld Ede, a hitközség érdemes elnöke, zsidó sinlőkházának építésére 1500 frt értékű telket adományozott. A szép példán fölbuzdulva, Passauer Mór dr. Bécsben megtelepedett miskolci származású orvos 1000 frtot ajándékozott a nemes czélra.

— **Allami subventió.** A vágujhelyi hitközség realiskolája, mely az országban a maga nemében egyetlen felekezeti intézményünk, eddig 1200 frt állami subventióban részesült. Ez az összeg azonban nem volt elegendő arra, hogy a magánjótékonyaságból önálló intézet fokozódó kiadásait fedezze. Mint a »Nyitrai Hírlap«-ban olvassuk, Sonnenfeld dr. jelenlegi h. elnök közbenjárására a kerület képviselője Vietorisz kieszközölte hogy az állam ezentul még 1200 frttal, vagyis összesen 2400 frttal fogja évenként subventionálni az intézetet. A minister ez elhatározásáról szóló rendeletét avval indokolja, hogy az intézetnek Vágujhely környékén nevezetes állami hivatása van. Ez a nevezetes hivatás, mint azt az iskolai értesítők rovatában annak idején kimutattuk, a magyar nemzetiségi eszme szolgálatában áll. Miután ennek, illetőleg a tanításnak, éppenséggel nem vált előnyére az anyagi okokból történt többrendbeli tanárvaltozás, a minister a fölemelt subventióval ezen az anomálián szándékozott segíteni.

— **Az argentiniai kolonizáció.** Papilsky dr. poseni lakos, ki az orosz zsidó viszonyokba be van avatva, Hirsch báróval, ennek Eichhorn-Brunn melletti kastélyában Argentína kolonizálása ügyében konferált. A báró kifejtette előtte újabb terveit, melyek szerint 50—50, csak földmivesekből álló csoportokat fog a báró megbízottja Argentiniába szállítani. A központi igazgatás Argentiniában továbbra is Goldsmith alezredek kezében marad. Arra az esetre, ha az argentiniai gyarmatosítás nagyobb mérvű sikertelenséggel járna a báró Éjszakamerikába akarja a kolóniákat áttelepíteni.

— **Az új szerep.** Fáti Szerén, a nemzeti színház első rendű tagja a héten új szerepben jelent meg a telt ház előtt, mely a — dohány-utczai zsinagógában volt. Leitner Gyula fővárosi orvos menyezet alá vezette s ezzel olyan szerepet osztott ki neki, mely »az emberi kor legvégső háttáráig« szól. A tartós szerepre Kohon Samuel dr. rabbi adta rá az áldást költői szavakban. Az új szerep kiosztásán Paulay igazgatóval élén a pályatársak színe-java is jelen volt és holdogságot kívánt utraivalóul az új vállalkozáshoz. A jó szívek csapjaiból Csillag Teréz csörgedeztetette a sze-

gény házasulandók tányérjába szóló adományokat. Persze ebben a szokatlan naiv roleben is kitűnően megfelelt.

— **Az ethnografiai társaság** a héten alelnökévé választotta Munkácsi Bernát drt, a pesti hitközség tanfelügyelőjét, aki ugyancsak a héten Nagyváradon menyezet alá vezette Jakobi Jakab pán-czelcehi földbirtokos leányát Paulát.

— **A berlini zsidó népkönyha,** melyet m. évi november 30-ikán nyitottak meg, az azóta lefolyt 10 hónap alatt 10 és 15 filléres ebédekben, továbbá 6 és 10 filléres vacsorákban, felekezeti különbség nélkül, 400,000 adagot osztott ki. A teljesen ingyen kiszolgáltattott porciók száma meghaladja a 30,000-et.

— **A fővárosi gymnáziumok és realiskolák statisztikájából.** Körösi József fővárosi statisztikai havi füzetéből a legújabb szám a budapesti gymnáziumok és realiskolák 1891—92 évi adatait közli. Belőle olvasóinkat közelebről a következők érdeklik. A gymnáziumba járt 3689 tanuló közül 30 százalék volt zsidó, ez az arány az előző évekéhez képest részben emelkedést, részben csökkenést tüntet fel, mert pl. 1886-ban 34 százalék volt a zsidó tanulók száma, míg 1890—91 csak 29 százalék. A realiskoláknál a felekezetek közül a katolikusok fogyott, míg a zsidóké némi emelkedést tüntet fel.

— **A magyar kereskedelem halottja.** Hoffmann Herman a monarchia legnagyobb szállító czégének a Hoffmann S. és V. czégnek beltagja, f. hó 20-án 35 éves korában elhunyt. A korán elköltözött a fiumei fiókban képviselte a nagy czéget, mely hogy 14 nagy kereskedelmi telepével a legtiszteltebb és legemlegettebb kereskedői házak közé küzdötte fel magát, jórészt az elhunyt érdeme. Működésének tulajdonképpeni színhelyéről Fiuméből, ahol kereskedelmi, társadalmi és felekezeti szempontból egyaránt első rendű szerepet játszott, a folyó hó 21-ikén nagy részvét mellett lefolyt temetésére több küldötség érkezett, így az Adria gőzhajóstársaságé, a petroleum-finomítóé, a flumei hitelbanké, a zsidó községé. Tisztelőinek számáról fogalmat nyújt az a tény, hogy ravatalára 80 koszorút helyeztek, köztük a fiumei zsidó községét is, mely özve ily módon a zsidó egyszerűséget akkor, midőn legújabbán keresztény részről is kezdenek eltérni a virág luxusból (a halottak aapjára szóló temetői fényűzést itt Budapesten többen jótékonyaságra váltják fel). A megholdogult kőben előjárója volt a fiumei zsidó hitközségnek s a ő rövid ottmüködése ideje alatt létesítette a jelentős zsinagógaalapot. Jó szíve, mely mindig megnyilatkozott, ha segélyre volt szükség, utolsó akarataiban s megszólalt. Mintegy 5000 frtot hagyományozott jótékony czélra. Ebből 1000 frt a pesti izr. fiárvaháznak, 1000 frt a fiumei zsidó hitközségnek — 500—500 a pesti és fiumei szegényeknek felekezeti különbség nélkül jutott kiosztásra 2000 frt pedig más jótékony czélok között osztott ki meg.

— **Uj könyv.** Deutsch Antaltól a »P. Lloyd« kitűnő közigazdasági rovatvezetőjétől »Fünfundzwanzig Jahre ungarischer Finanz- und Volkswirtschaft« czímen Berlinben egy füzet jelent meg, mely a »Pester Lloyd«-ban a koronázási jubileum alkalmából közzétett nagyszabású dolgozat külön lenyomata.

— **Ovatio.** Temesvárról közlik velünk, hogy buziási Eisenstädter S. Ign. keresk. tanácsos folyó hó 16-ikán szivélyes ovatiokban részesült. A 23. községkerület képviselősege, melynek nevezett az elnöke még az alakuló gyűlésen (f. é. május 10.) elhatározta hogy Eisenstädter urnak egy emberöltőnél hosszabb időn át tanusított működése elismerésül és ragaszkodása documentálása céljából a kerületi képviselők arcképeivel ellátott diszalbumot fog átnyújtani. Ez az átnyújtás f. hó 16-ikán történt meg egy küldöttség által, melynek tagjai a következők voltak: Lówy Mór dr., Weisz Herman, Klein Salamon, Sternthal Salamon, Kohn Sándor, Keppich Henrik dr., Böhm Mór és Kummelheim Ármin. A küldöttség szónokának lendületes köszöntő beszédére az ünnepelet megindultan válaszolt és ígérte, hogy továbbra is a zsidóság és kerülete községei érdekeinek előmozdítására fog törekedni. A zajos éljenzés elcsillapultával a megtisztelt község ker. elnök aláírásával ellátott arcképet nyújtotta át a küldöttség minden egyes tagjának. Akik a községkerület képviselői közül a megjelenésben akadályozva voltak, táviratilag fejezték ki szerencsekívánataikat, melynek felolvasása fejezte be az emlékezetes ünnepélyt.

— **Liberalis várostanács.** Kielből (Schezvig Holstein) jelentik, hogy az ottani városi tanács minapi gyűlésén a zsidó vallás-iskola számára 600 márka subventiót szavazott meg. Az indítványnak maga a polgármester volt a szószóloja.

— **Ausztria tiltakozása az antisemitizmus ellen.** A bécsi tiltakozó gyűlés lefolyásáról részben előző, részben mai számunkban számolunk el. A f. hó 13-iki protestatio óta újabb kárhokizató nyilatkozatok történtek. Ezek közül érdekes Kiszling Károly tanár, udv. tanácsosé (Lincz), melyből izelítőül bemutatjuk a következőket:

Bármily becses is az antisemiták gyalázatos üzeimeitől való megnyilatkozás és fölháborodás (a tiltakozó gyűlés), soha sem lesz annak tartós hatása, ha az állam és az egyház organumai meg nem felelnek kötelességüknek és ha olyan mozgalom terjesztésével szemben, mely a nép elvadulásához és az emberiség meg az igazságosság minden alaptételének megbecstelenítéséhez vezet, nem lépnek föl teljes eréllyel. Elsőben is a rendőrség és az államügyesség kötelessége, hogy a népnek hazugságokkal és ferdítésekkel való fölizgatására irányuló sokszoros törekvéseket figyelmes szemmel kísérik. A legkomolyabb kötelessége továbbá a tanügyi kormánynak, hogy szigorúságával és határozott föllépésével lehetlenné tegye az antisemita üzelmeknek az alsóbb és felsőbb iskolákba való benyomulását. Az egyházfőknek és magas hivatásuk egyik legfőbb teendője gyanánt kell tekinteniök, hogy a szeretet szellemét a vad gyűlölet el ne emészsze, és ily értelemben kell cselekedniök.»

A tiltakozó gyűlésre a következő városokból és helységekből érkeztek hozzájárulási és üdvözlő nyilatkozatok: Wodnian, Strakonitz, Ronsperg, Znaim, Königsberg, Brennporitschen, Kohljanowitz, Bischofteinitz, Breznitz, Frauenberg, Jicin, Mies, Prerau, Reichenau, Schlan, Raudnitz, Okyn, Podersam, Pribram Unhost, Weinberge, Unter-Kralowitz, Swétla. Policka,

Weseritz, Lobositz, Kaladey, Lomnitz, Prosnitz, Tropaupau, Brünn, Radnitz, Probusna, Eger, Leipnik, Mühlhausen, Wilkischen, Budweis: Protivin, Kostel, Wolin, Jungbunzlau, Pardubitz, Ledec, Holits. Komotau, Lustenitz Jaromer, Libeznitz, Kralup, Brük, Czaslau, Königinhof, Pohrlitz, Neuern, Horazdowitz, Neschetin, Sazau, Dobris, Eiwanzowitz, Neustadt, Pilsen, Wlasim Krieger, Soborten, Falkenau, Frisau, Koritsan, Seltan. Neuhaus. Polna, Holitska, Kopidno, Habern, Libesitz, Deutsbrod, Bécs, London, Praga, Kaplitz és Eibensitz. Táóirati hozzájárulások érkeztek: Cosmanos, Genua, Karlsbad, Horazdowitz, Ungarisch-Brod, Graz, Trebitsch, Jägerndorf, Piesling, Freiberg, Czernowitz, Mieslitz, Prag Tachau, Reichenberg, Neustraschitz, Raudnitz, Aussig, Friedland, Nürschau, Libochowitz, Plan, Pisek, Krumau, Neudeck és Marienbadból.

Ezenfelül több egyesület is egyhanguan kimondott határozatban fejezte ki tiltakozását a tartomány-gyűlésen történt, s már ismertetett botrányos jelenetek fölött. Ilyenek a következők. A máriahilfi politischer Volksverein, a Neubau Verein der Verfassungsfreunde, az I. II. és III. orvosegyesület külön-külön.

A Neubau Verein der Verfassungsfreunde resolútiójából érdekesek a következő sorok:

«Tekintettel arra, hogy a VII. ker. képviselője Gregorig József a községtanácsban és az alsó ausztriai tartománygyűlésen tanusított magatartásával annak bizónyságát szolgáltatta, hogy a képviselő föladatának betöltésére sem szellemi, sem erkölcsi szempntból nem termett, tekintettel továbbá arra, hogy magaviseletét ismételten tiszteségtelennek jelezték: a VII. kerületnek súlyosan megkárosított tekintélye, e városrész minden lakosának méltó és üdvös képviseltetése érdekében elhatároztatott, hogy Gregorig József eddigi képviselő mandátumának azonnali letételét ki fogják eszközölni.

— **Az egyéniség filozófiája** czimvel Pálágyi Menyhért, az ismert szépiró, jövő január közepén 20 ives munkát bocsájt a könyvpiarczra. Az olvasóközönséghez intézett felhívásában azt mondja a szerző, hogy filozófiájában az egyéniség fogalma játsza a rendszeralkotó szerepet. A könyv nem nyújt egyelőre kész rendszert, csak a legfelsőbb gondolati vivódást igyekszik föltárni, mely inductiv módon egy központi gondolat felé vezet. Faji, felekezeti, álladalmi külön érdek nem vezeti tollát s a munka azok számára készül, akik a gyökeres és független filozófia gondolkodás barátai. Ilyenek bizonyára akadnak olvasóink között is. A könyv 2 frtnyi előfizetési árárt szerző november hó 15-ig Budapest József-körut 71. I. em. 24. sz. a lakására kéri küldeni.

— **Ifjusági istentisztelet Homonnán.** E galicziai határszéii városban, mely nagy, jórészt tulzó

orthodox elemekkel telített vidék központja, nem mindennapi eseményszámba megy azon körülmény, hogy az ifjusági istentiszteletet meghonosították benne. A homonnai polg. és középkereskedelmi iskolában messze vidékről összekerülnek a betűhöz ragaszkodó szülők gyermekei s ezek a vallásos szellem mellé már üdőbb áramlatot is visznek magukkal az iskolából. Az ifj. istentisztelet ugyan tisztán vallásos intézmény, eddigé azonban kevés orth. községben akadt pártolóra. E kevesekhez most a homonnai is csatlakozott midőn a most lefolyt nagyünnepek alkalmából a hitközség-népiszkolájában ifjusági istentiszteletet rendeztetett a polgári és kereskedelmi iskola növendékei számára, akikhez ünnepi beszédeket Leitner Samu vallásnár intézett. Az intézmény meghonosításán Thoman S. dr. és Ungár S. dr. fáradoztak, akik az ifjusági istentiszteleten maguk is részt vettek.

— **A vérbabona.** Strack-nak, híres berlini theol. tanárnak nemrég megjelent könyvéből már közöltünk egyetmást, amiből kitést, hogy a vérbabona számtalan formája, azon a hazug részen kívül, melyet a zsidóságra soha senkinek rábizonyítania nem sikerült — mennyire el van terjedve a műveletlen nép között. Hogy az érdekes könyv tartalmáról teljesebb képet nyujtsunk, elmondjuk még utána a következőket:

Gonosztevőknél az a hit van elterjedve, hogy meg nem született gyermek ujaiból, vagy terhes asszony zsirjából készült gyertyának az a varázsereje van, hogy az elkövetett büntett fölfedezésétől megóv. Strack elmond egy ilyen esetet. 1864-ben silvester-estéjén Elbing mellett az Ellerwaldban meggyilkolva találtak egy asszonyt, kinek alteste meg volt csonkítva. A gonosztevőt, egy neukirchi munkást 1865. február 16-án lopás közben tetten érték és egy sajtáságos készítésű gyertyát találtak nála. Ennek eredetéről a gonosztevő megvallotta, hogy a fönt említett meggyilkolt asszony zsirjából való, melyet kiolvasztott és marhafagygyuval vegyített. Mikor a bíróság a gyertya célja felől kérdezte a fenevadat, az azt vallotta, hogy annak varázsereje van, eloltani csak édes tejjel lehet s aki kezében tartja, az láthatatlanná lesz, a körülötte levők pedig mind mély álomba merülnek. Ily módon könnyen láthat a dolga után. Ha még ezenfelül — vallotta az emberbőrbe bujt hyéna — áldozatának husából egy darabot megsüt a tettes és meg-eszi, akkor megnyugtálja lelkiismeretét és elfeledi a gonosztettet. — Ehez hasonló hit az, hogy az ujszülött gyermekek szive talizmán a rablók és tolvajok számára.

Amint a szétszórt zsidóságot az ő környezetük minden egyébben befolyásolta, azonképpen a babona hozzájuk is utat talált. Mindamellett mondja Strack: Mindenestre azonban nem csak a zsidó de a pártat-

lanul vizsgálódó keresztény is ráutalhat arra, hogy legalább a zsidó szabványok némelyike az előző fejezetekben közölt és érintett gondolkozásnak és cselekedeteknek bizonyára erős akadályául szolgál. Eme szabványok legfontosabbika a pentateuchban a kiközösítés terhe mellett többszörösen kimondott vérelvezési tilalom. A későbbi zsidó törvényhozás még tovább megy mint az ő testamentumi. Strack itt a főzésre szánt hus kisózására, kiáztatására és kiöblögetésére hivatkozik és ezt leírja részletesen. — A vérelvezési tilalom szószerint csak a melegvérű állatok vérére vonatkozik. Hogy az embervér élvezetét a Pentateuch nem tiltja egyenesen, ennek okát Strack abból magyarázza, hogy a zsidók embervér élvezetére egyáltalán nem is gondoltak s ennek eshetőségéről fogalmuk sem volt, másodsor pedig abból, hogy a törvény csak azért tiltotta a zsidóknak az állatvér élvezetét, mert áldozatokat rendelt; az emberáldozat azonban szigorúan tiltva van. Azt mondja Strack, hogy sem a talmudból, sem más a zsidó vallás törvényeire vonatkozó irodalmi műből nem lehet olyan pontot idézni, mely a zsidóknak megengedné vagy megengedte volna a vér élvezetét. Az embervérnek minden néven nevezendő használata ennél fogva vallástörvényileg tilos a zsidóknak. Aboda-Sara tractatusában továbbá meg van írva, hogy »a halottnak« haszonélvezése meg van tiltva.

A specificus zsidó babonából azonban lehet olyan fajta »házi gyógyszer-tárát« összeállítani, minő az idézett »hausapotheck«-ben foglaltatik. Csakhogy ez sem olyan utálatos, mint a német »hausapotheck«-beli. A babonás zsidó legfőlebb saját vérét használta vérzés elállítására. A rossz seb ellen sehol sem ajánlották a vért. Állat vagy embervért babonás hitből zsidók soha nem ittak és száritva sem ették meg. A Bernstei-n-féle esetből (1889-ben egy fiúnak 1—2 csepp vérét szedte itatós papírra) melyből ez ellen fegyvert akartak kovácsolni, kisült, hogy a vádlott — örült és őrjöngő.

Az ily módon galád vádként feltűnő vérvád eredetéről Strack semmi bizonyosat sem tud. De igen helyesen jegyzi meg, hogy irigység és gyűlölet játszottak benne a főszerepet, mint ama zsidókra kent vádban, hogy a kutakat a középkorban megmérgezték volna. Az sem tetszik valószínűlennék, hogy — mint Strack állítja — a keresztények előtt érthetetlen peszachünnepi szokások, különösen pedig a 4 pohár vörös bor használata, táplálta az eszeveszett balhitet. Halevi Dávid, az 1600-ban született lengyel rabbi a Sulchan-Aruchhoz készített commentárjában ajánlotta is a fehér bor használatát.

A szerző a vérvádra czélozva, Tertullian egyházatyja híres mondásával végzi könyvét: »Bizonyítsatok hát be, ha hisztek benne, vagy ne higgyétek, ha nem tudjátok bebizonyítani«.

IFJ. NAGEL OTTÓ KIADÁSÁBAN

BUDAPEST,

Muzeum-körut, a Nemzeti színház bérházában
megjelent és kapható:

Syllabaire français. Elemi francia nyelvtan leányok számára. Irta dr. **Ploetz K.** I. rész
Átdolgozta **Nagy L.** Ára kemény kötésben —.50.
Leányok számára. Irta dr. **Ploetz K.** II. rész
Conjugaison française. A Syllabaire folytatása
Ára —.80

A nagynevű szerző annak idején kísérletet tett Németországban egy francia nyelvtannal, mely tekintettel a leánynevelés külön igényeire, csakis leány növendékek számára lett megírva. Föltevésében nem esalódott. Könyve a Syllabaire Conjugaison rendkívül kedvező fogadtatásban részesült s jelenleg Németország legtöbb leányiskolájában használtatik. Azt, mit a szerző a megírással, akarta a fordító az átdolgozással. A kiadó pedig hiszi, hogy kedves szolgálatot tett leányiskoláinknak, midőn a nálunk is sűrűen használt eredetét magyar nyelven kiadta.

Pályázat.

A szentesi izr. hitközségnél 500 frt évi fizetés, szabad lakás és fél-schechita-illetményvel javadalmozott **másod kántori állás** betöltendő lévén, felhivatnak mindazok, akik azt elérni óhajtják, hogy életkorukat, családi állapotukat, eddigi működésüket, vallás-erkölcsi magaviseletüket és képzettségüket igazoló okmányokkal felszerelt kérvényeiket a f. évi november hó 15-ig alulírottához küldjék be.

Pályázni kívánóktól megköveteltetik, hogy koreh, sochet-ubodek legyenek és azok közül, kik az állomást képesek elfoglalni, azok, kik hattarával és zenei képzettséggel bírnak, előnyben részesülnek.

Próba-előadásra csakis a meghívottak fognak bocsájtatni és csakis a megválasztottnak fognak uti-és költözködési költségei 30 frttal megtérítettetni.

Szentesen, 1892 évi október hó 28-án.

Dr. Schlesinger Károly,
hitk. elnök.

Kohn Arnold

gazdag sirkőraktárát
(Váci-körut 14, szemben az Andrást-
ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a cég jó hírneve.

— Szombaton és ünnepnapokon zárva. —

Vigyázat
a
védjegyre.

Óvás
az értéktelen
imitatióktól.

K o l e r a e l l e n

kiváló tekintélyek

tokaji cognacot

ajánlanak a tokaji cognac gyárból

TOKAJBAN.

Kapható minden jobb üzletben.

SCHLICK-féle vasöntőde és gépgyár
részvény-társaság
BUDAPESTEN.

Gyár és irodák: VI. Külső váczi-ut.

Városi iroda és raktár: Podmaniczky-u. 14.

Fiók-raktár: Kerepesi-út 77.

Gáz- és Járgány-cséplőkészületek
számos első díjjal kitünt. Schlick-féle

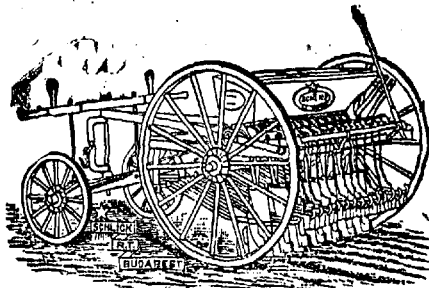
szabadalm. 2 és 3 vasu ekék,

mélyítő és egytetemes acél-ekék,
eredeti **SCHLICK-** és **VIDATS-féle**

egyvasu ekék, talajmivelő eszközök,

valamint

Schlick-féle szab. »HALADAS« sorba vető gépek.

Takarmánykésztő gépek, darálók, őrlőmal-mok és minden-nemű gazdasági gépek. Eredeti amerikai kéve-kötő s marokrakó arató-gépek és

fúkaszaló gépek, szállítható mezei vasutak stb.

Előnyös fizetési feltételek.

Legjutányosabb árak.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

!! A gazdaközönség figyelmébe !!

Mint hogy az őszi idény folyamán olcsóbb a munkaerő, mint tavasszal, tisztelettel ajánlom, hogy a **gépjavítók** inkább most eszközöltessenek. Ajánlom **gépjavító műhelyemet**, hol mindenféle gépek pontosan, gyorsan és igen jutányos áron javíttatnak.

Használaton kívül álló **gazdasági gépeket, locomobiloikat, cséplőszekrényeket, malmokat** stb. használ, de javítható gépeket illő árban átveszek, esetleg más tárgyakkal becserelek

A régi **Gubicz-ekegyár átvételével** ajánlom

ered. Gubicz-ekéimet, ekealkatrészeimet

és mindennemű

talajmivelési eszközeimet.

Ekegyárban mindennemű **hármaseke** használható **kettősekévé** alakítható át.

Tisztelettel

DETRICH GYULA

gazdasági gépműhelye és ekegyára.

BUDAPEST,

V. ker., Lipót-körut 30. sz.

POLOSKAGÁT

poloska-irtószer gőzkészülékkel.

A poloskagát az eddigi mindenféle poloska-irtószerrel dacolhat, mert a poloskagát oly fojtó erőt fejt ki, melylyel öt perc alatt minden poloskát, amely lélekzik, megfojt. Az eddigi többféle poloskairtószeret túlhaladja, mert nemcsak ott pusztít, ahol poloskaféreg látható, hanem mindenhova hatol, mert a poloskák leginkább a szobapadlók alatt, továbbá ablak- és ajtórámak között tartózkodnak, ahová irtó port hinteni lehetetlen, de ezen fojtó gőz még ott is mindent, ami életben van elpusztít

A **POLOSKAGÁT** kapható dobozokban. Használati utasítás szerint a poloskairtást bárki is eszközölheti. Ára dobozonként 50 kr., 1 frt és 2 frt.

GUTTMANN DÁVID

lakás- és ablaktisztító vállalata.

Alapítatott 1879-ben

BUDAPEST, Károly körut 22.

(Röser bazár)

3-12

A nekünk bemutatott számos hiteles hálaírat folytán ezen kitűnő házi szereket legmelegebben ajánljuk.

Szent-Pálgyomorcsépek
Nélkülözhetlen és általánosan ismeretes házi és népszerű, biztosan hatnak a gyomor bajoknál.

A gyomorbelegység. tünetei: étvágytalanság, gyomorgyengeség, büzös lehelet, felfújság, savanyu felbőfőség, gyomorégés, felesleges nyálka-kiválasztás. sárgaság, undor, hányás és gyomorgörcs. Hathatós gyógyszernek bizonyult fejfájásnál, ha ez a gyomortól eredt, gyomor túlterhelésnél, giliszták, májbajoknál és aranyeres bántalmaknál.

Ára egy üvegnek utasítással, 50 krajczár.

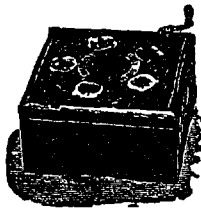
Köszvény-viz
Bámulatos és biztos hatású külszer köszvény-csúsz és reumatikus fájdalmaknál, felülmúl bármily más célra nagyban ajánlgatott szert.

Ezen szerrel 1000 esetben tett kísérlet közül 966 esetben teljes gyógyulás éretett el, s a legtekintélyesebb orvosok által rendeltetik. Ára egy üvegnek utasítással 50 kr. Kapható a készítőnél **Szállós János** gyógyszerterára és művegyészeti laboratóriumában **Dombovárótt** (Tolna m.) valamint **Török József**, urnál **Budapesten, Király-utoza 12. sz.** A védjegyet tüzetesen tessék megtekinteni, csak oly készítményt kell elfogadni, melynek burkolatára a fenti védjegy van ragasztva és megrendelésnél határozottan Szállós-féle készítményt tessék kérni és elfogadni.

VARJU. KAROLY hangszergyáros

a komáromi kiállítás jury tagja,

Budapest. Kerepesi-ut 57. sz.

Egyedül jogosított készítője a szab. **üveg-oszlopszatu** hangszimbalomnak, mely négy nagy éremmel van kitüntetve.

Nagy vásztekban **vonós, pengető, hajtó és húzó hangszerek**, a melyeknél 15% engedmény takarítunk meg, ha

a 200 képpel illusztrált **ingyen árjegyzéket** kérjük egy levelezőlapon.

Czimbalmok részletfizetésre is kaphatók.

A nagyérdemű közönségnek becses figyelmébe ajánljuk több kiállításon aranyéremmel kitüntetett műtermünket, valamint nagy raktárunkat kül- és belföldi szövetekben.

Buchhalter és Társa

férfi-szabók

VII., Károly-körut 19. (Báró Orczy-ház.)

»Zempléni Árpád költeményei«

Ára 50 kr.

Becsületes, jó poétám.
Szivemből hadd üdvözöllek:
Könyvedet hogy' megszerették
S dicsérik a jók, a bölcsék!
— Bár a léha gúny is sebtén
Felkapta az új kötetet,
Mivel elméd tisztá fenyét
Fél forintért vesztegeted.

Mikor a tél zordon kézzel
Kis kunyhókon bekopogtat,
Jobbérzésű szénüzérek
Nagyra felbuzdulni szoktak
S szegény ember »saját árban«
Kaphat egy-egy mázsa szenet:
Örömtűz gyül ki, a lapok
Hymnusokra zendítenek.

De mikor a részvétlenség
Fagya sorvaszt minden szépet
És te, költő, a virágot
Szived vére árán véded
S ráfizetsz, csakhogy magadhoz
Engedhesd a kicsinyeket:
Gúnyolnak, mert lelked hevét
Fél forintért vesztegeted!

... No de se' baj! Czelod felé,
Melyet magad elé tűztél,
Haladj te csak Múzsád karján
Emelt fővel, bizva, büszkén —
S aki most e honhazának
A »legolcsóbb« poétája,
Szászezernyi szívnek léssz még
A legdrágább kiskirálya.

Méry Károly

Egy igazi poéta

A kiről el merjük mondani ezt, az a legujabb magyar költői nemzedék egyik legkiválóbb alakja: Zempléni Árpád. Nevével gyakran találkozhattak olvasóink egy-egy gyönyörűen, tiszta meggyőződéssel megírott, nemes gondolkodástól áthatott cikk alatt. Ez a nemes tiszta, fenkölt gondolkodás nyilatkozik költészetében is. Kötetének nem egy darabjában emeli fel szavát az elnyomott, üldözött zsidó nép érdekében. A »Pusztában« című verse e tekintetben felülmúlja Byron hasonló tárgyú ódáját is. Hatalmasan, megrázóan fakad ki Izrael elnyomói ellen, ostorozza Európát, mely tétlenül nézi, hogy egy fényes multu népet elsodorjon az ár és felkiált

Izrael, Martirnép! csodállak
Csodálom fényes multadat.
Lelkünk egész tartalma, lángja

Szıklás hazád földén fakadt.
Te megváltottad a világot
S ez hálából nyakadra hágott,
A legnagyobb embert te szülted,
Ezért tombol vihar körülted.

Nemesebben, lélekemelőbben harag alig nyert kifejezést.

Szerelmi költeményeiben, melyek az újabb magyar lyrának legszebb termékei közé tartoznak, találkozunk egy költeménnyel, melyben felemeli szavát a társadalom ellen. Czim »Válasz úton« és hű kifejezője költőnk nemes lelkületének. Egy zsidó lánykát szeret, de a keresztyén anya nem jó szemmel nézi fiának viszonyát egy zsidó lánnyal és felbontja azt. A költő keserűen kifakad.

Nem elég hogy annyi bűnös század
Kárhoztatva szab törvényt reám,
Hogy szent kasztok khinai falával
Van elzárva tőlem e leány.

Nem elég hogy gúnnyal bántalommal.
Annyiszor kell szembe szállanom:
Most, midőn már győzelmet vehetnék,
Tilalmad állít meg utamon.

És ilyen nemes, tiszta, szivből fakadó Zempléni Árpád egész költészete. Önálló, költői tehetség, ki fel tudja fogni subjectív érzelmei mellett az emberiség nagy eszméit is, ki kifejezést tud adni milliók sóhajainak milliók könnyeinek. Az a költő a ki így dalol, megérdemeli, hogy az a nép, melynek érdekében szavát oly megragadóan emeli fel, közelebről is megismerkedjék vele. Kötete, mely Franke Pálnál Bpsten jelent meg, 50 krért kapható. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Róna Béla.

AZ ERŐSEK.

— Elbeszélés a kisvárosi zsidó népéletből. — (33)

Irla: Bernstein A.

Bűnös testemmel — szólta Malke — ne muljon el a sirban a nagy jámbor tett emléke, melyet cselekedett az alacsony származású férfiú és beszélni szándékozom előttetek »peldának és emlékezésnek,« hogy tovább adhassátok »az elkövetkezendő ivadéknak«.

A bevezető szavak után Malke szünetet tartott azután újra rákezde a következőképpen:

— A királyság koronája nagy valami; mert isten — dicsértessék az ő neve — annak ajándékozta, aki kedves az ő szemében. A tudomány koronája még nagyobb, mert a mindenható isten csak azoknak juttatja, akik éjjelüket nappalukat föláldozzák. Ámde a martirok koronája a legeslegnagyobb, mert az irgalmas isten »vizsgálja a vért« és örökké emlékezik arra, mely szent nevéért hullott el.

Az ő szent akarata folytán mind a három ko-

rona fényeskedett a mi családunkban. Az én időmben pedig kiválasztott egy alacsony származású zsidót és a fejére tette a mi legszebb koronánkat, és ez a zsidó élt s nem akarta, hogy a nagy világnak tudomása legyen felőle és átköltözött a fénylő ganédembe (paradicsom) és senki sem tudta: ki és, mi volt ő.

Malke egy darabig szünetet tartott s azután nyugodt hangon folytatta:

— Szólani akarok az első koronáról, melyről sokat beszélnek mindazokban a nagy családokban, melyek a mi vérbelieink. És szólani akarok a másik koronáról, melynek viselőitől elszármaztak, ezek az itt levő könyvek, tanúságot téve az ő nagy tudományokról az egész világ színe előtt. Különösen pedig szólani akarok a harmadik koronáról és főként arról, melynek gazdája szóltanul ontotta érettségünk a vérét és senki a világon nem tud róla beszélni, hanemha az angyalok a túlvilágon és az én bűnös ajkaim, melyek már nem sokáig fognak járni, e z e n a világon.

Malke kis időre leszegte a fejét. Úgy tetszett mintha elmélyedt volna annak emlékezetébe, amit tulnan az angyalok, e földön meg csak ő tud elmondani. A szobában várakozás és halotti csönd uralkodott. Aztán újra fölemelte a fejét, felső testét kiegyenesítette és újra azon a legünnepélyesebb hangon, melyen már egyszer hallottuk beszélni, mondta:

— Királyi vér vagyunk!

Kis szünet multán valamivel újra lejjebb horgasztotta a fejét és folytatta csöndesebb hangon, mely csak akkor öltött különösebben ünnepélyes színt, ha valamelyik híres őse nevét ejtette ki. Ezuttal sem mulasztotta el minden egyes név említésével kissé föl-emelkedni ültő helyéből, vagy legalább is megtette az ezt jelző mozdulatot. — Amennyire hallgatóinak az ő érzéseik és érzelmeik ezt megengedték, ilyen esetben ők is mindannyiszor tiszteletteljesen biccentettek a fejükkel.

Malke szólt:

— Történt pedig a dolog ilyenképpen:

Paduában, Olaszországban élt rabbi Maier, aki megírta a nagy controversiakat és szakbéli véleményeket, melyeket róla neveznek világszerte »Moharam Paduának.«*)

Művei számtalan kiadást értek. Egyetlen fia maradt utána, akinek reb Smul Juda volt a neve, és ezt megválasztották Paduában rabbivá. Reb Smul Judának volt egy fiatal fia, akit Saulnak hívták és ez elvándorolt, rabbitól-rabbihoz tudományt tanulni, miglen elérkezett Briskbe, Lengyelországba és itt megtetepedett.

Abban az időben pedig Lengyelországnak nem volt olyan királya, akire örökségként szállt a korona.

*) A XVI. század legjelentékenyebb rabbinikus tekintélyei között emlegetik.

Csak a fejedelmek gyűltek össze tanácsra és megválasztották maguk közül, hogy ki kormányozza őket néhány éven át. És a fejedelmek között volt egy, akit úgy hitták, hogy Radzivill; ez okosabb és tudósabb volt mint a többiek, mert járt Rómában és tudott sok nyelven beszélni, meg az ő könyveiket olvashatta. — Sok tartománynak fejedelme volt ő és nagy az ő hatalma, meg aztán az övé volt Brisk városa is, ahol reb Saul élt és megtelepedett. És reb Saul megnyerte a fejedelem kegyeit, mert reb Saul okos ember volt, és Olaszországban megtanult minden bölcseséget és a népek nyelveit. A fejedelem pedig fölemelte magához és tanácsosává tette és mindenüvé elvitte magával és tanácsot ült vele minden ügyes-bajos dolgában.

És egyszer a fejedelmeknek megint királyt kellett választaniok és összegyülekeztek Krakóban és ott volt Radzivill herceg és véle volt a reb Saul is. Akkor pedig nagy zenebona támadt a fejedelmek között és nagy hosszú ideig ültek tanácsot és a vitájuk mindjobban elmérgesedett minél közelebb fordult a király választás napja. Mikor aztán beköszöntött az elhatározás órája, a nagy urak annyira összekaptak, és farkas szemet néztek, hogy az egyik párt villogó kardot rántott és fogadkozott, hogy sok vér lesz annak az ára, ha akaratuk ellenére történnek a dolgok. És a huza-vona nagy lobbót vetett és Radzivill herceg látta, hogy nem jó vége lesz annak az országra nézve, ha meg nem lehet akadályozni a választást. Ekkor az isten — dicsértessék az ő neve — eszéből kipattantotta, hogy mi most a teendő, és mikor ütött az utolsó óra. és mindannyian kirántották villogó kardjaikat és mindenki égre-földre fogadkozott, hogy föl fog szakadni a vérnek meleg parája, ha ellenfele akarata szerint fordul a dolog, akkor Radzivill herceg fölugrott az asztalra és harsogó hangon mondta.

»Halljátok, Lengyelhon urai, a mai éjszakára királyt akarok én nektek adni, aki a koronát felölti, hogy megtoldja választási határidőnket, és leteszi fejről holnap reggel, hogy annak adhassuk, akit később közös egyetértéssel választunk; és ma éjszakára legyen a király az én zsidóm: a Saul!«

És a mindenható isten, aki kedveli Izraelt, és familiánkat a királyság koronájával akarta ékesíteni, megváltoztatta a fejedelmek föllabbaut szíveit az ő akarata szerint és mindnyájan egyhangulag kiáltották; Legyen Saul, a zsidó, királyunk ma éjszakára. És még azon órában behozták a Sault és ráadták a királyi ruhákat és fejére tették a koronát és kezébe adták az arany kormánypálczát és derekára övezték a királyi kardot, és nyakába akasztották a pecsétgyűrűs lánczot, és királyként királyi trónusába ültettek és mindnyájan kiáltották, amit Radzivill herceg hangoztatott előttük: Éljen urunk és királyunk Saul!

(Folytatjuk.)